

Эстерикан китаб
Даниял пайгъамбрин
китаб

Библия илТибкІру Институт
Москва
2016

Эстерикан китаб
Даниял пайгъамбрин китаб

Фикрар-хиялариз:
ibt_inform@ibt.org.ru

ISBN 978-5-939943-217-7
© Институт перевода Библии, 2016

Сифте гаф

Библия (грек чІалниинди «китабар») – Гирами Китабарин гъварч ву.

Гирами Китабар кьуб пайназ жара шула: Кюгъне Йикърар ва ЦИийи Йикърар. ЦИийи Йикърариъ Иса Месигъдикан ктибтура, хъа Кюгъне Йикърариъ – Думу гъяйиз вуйи гъядисйирикан. Кюгъне Йикърарин хайлин паяр мусурмнарizar гирамидар ву, мисалназ, Муса пайгъамбрин къанунар ва пайгъамбрарикан ихтилатар.

Библия илтІибкІуру Институт гъарсар инсандиз чан бабан чІалниинди Гирами Китабар урхуз мумкинвал тувувалиин либхура. Табасаран чІалниинди гъамусдиз «ЦИийи Йикърар» (2010) ва Кюгъне Йикърариан «Рут, Юнус» (2013) китабар чапдиан адагъну.

Гъаму китабдиз Кюгъне Йикърариан кьубсана китаб дахил шула. Дурари жугъуд халкъ йисирвалиъ гъабхъи вахтнакан ктибтура.

Ихъ эрайиз улихъна вуйи VI аьсрин эвелиъ Иудея (Израилин пай) Вавилон кІуру гужли гъунши уьлкейи гъибисну. Мусайилантина

чпихъна туву Аллагъдин къанун тамам дара-
пІувализ ва пайгъамбрарихъ хъпебехъувализ
лигну, Израилин халкъдиин думу ляхин улуб-
къну. Душмнари, Иудеяйин меркез вуйи Еру-
салим шагъур дибисну, душваъ айи Аллагъдин
Хал чиркин гъапІну ва гъарабгъну, уълкейин
агъалйир йисирвализ гъурхну. Гъадрарикан
сар думуган гъеле бицІи бай вуйи Даниял пай-
гъамбар гъахъну.

Аллагъди чаз туву бажаранвалин ва фа-
гъумлувалин кюмекниинди Данияли вавилон
паччагъдин багахъ заан йишв бисуру. Думу
йишв дугъу Персия паччагълугъди Вавилон
гъибисганра гъюбхну.

Жугътар йисирвалиъ ади хайлин вахт гъаб-
хъну, хъа саб къадар вахтналан Эстер кІуру
жугъуд риш фарс паччагъдин хпирра кмиди
гъахъну. Натижайиъ дугъу чан халкъдин уъм-
риъ ахю роль уйнамиш гъапІну.

Китабдин аъхириъ тарихи картйир, жугъуд
календаръ, хъа гъацира гъядисйирин сиягъ тувна.

Му китаб илтІибкІу ва дид'ин гъилиху вари
пишекрариз баркаллагъ кІурача. Му китаб гъур-
ху табасаранар шад шлувалик умуд киврача.

Эстерикан
китаб

Му китабди, Эстер кІуру жугъуд риш фарс паччагъ Ахаш'верушдин хпир фици гъахънуш, ктибтура.

Гъядисйир Сузыйиъ, фарс паччагъдин дараматариъ, кІули гъягъюра. Дурарикан гъадмукъан дюзди дупнаки, дурар гъийин календарихъдира тевуз шулу (китабдин аьхириъ лиг).

Думуган жугътар фарс паччагълугъдиъ йисирвалиъ ади гъахъну. Дурарин уьмур читинуб ва хатІалуб гъабхънушра, дурарикан хайлиндари, гъадму гъисабнаъ Эстерин багахлу Мярдягъяйира, Аллагъдин къанунарихъди гъягъювал давам гъаІнийи. Мярдягъяйиз АллагъдизтІан икрам апІуз ккунди гъабхъндар. Гъаддиз паччагъдиз багахъ вуйи Аман кІурури дугъаз жаза тувуз ва паччагълугъдиъ айи вари жугътар терг апІуз къаст апІуру. Хъа Эстери ва Мярдягъяйи чпин халкъ гъюбхну.

Гъадму гъядисайин гъюрматназ жугътари гъар йисан Пурим кІуру машквар къайд апІура. Машквар февралин аьхириъ – мартдин эвелиъ къаршуламиш апІуру.

Паччагъдин дем

1 ¹Му паччагъ Ахаш'верушдин вахтари гъаб-хъиб ву – гъадму, варжна къанна ургуб ви-лаятдин, Индияйиан Эфиопияйизкъан, паччагъ вуди гъахъи Ахаш'верушдин.

²⁻³Гъадму вахтна чав Сузы шагърин гъала-йиъ паччагъдин тахтнийн алди шубуд кІуру йисан Ахаш'верушди чаз багахъ инсанариз ва гъякимариз ахъю дем апІуру. Фарсарин ва ми-дийирин къушмарин кІулиъ айидар, бегзадйир ва вилаятарин ахъюдар паччагъдихъна гъафни-йи, ⁴хъа дугъу дурариз паччагълугъдин девлет, хазна, чан гюрчег'вал ва заанвалин нурлувал улупнийи. Гъамци варжна миржцІур йигъан давам гъабхънийи. ⁵Гъаму йигъар гъушган, паччагъди Сузы шагърин гъалайин вари хал-къдиз, девлетлуйиризра, касибаризра, пачча-гълугъдин дараматдин багъдиъ ургуд йигъан дем тешкил гъапІнийи. ⁶Душваъ багъа лизи гинбин ва беневш хъайин парча илипну, уру хъайин ва гъашдин лизи тІурнариинди киб-тІну, арсран дукънар ккирчну, мармардашдин дунар дурсну, пажар гъазур гъапІнийи. Деъру йишвар арсрандар ва гъизилиндар вуйи, хъа жиликк мармардаш ва нур туврайи багъа гъван

ккабхънайи. ⁷Убхъруб жюрбежюр гъзилин гъабарьди туврайи, иллагъки паччагъдин чяхир къадар адрубкъан айи. ⁸Фукъан ккундуш убхъуз ихтияр тувнийи – паччагъди чан паччагълугъ дараматдин вари гъякимариз амур гъаІу: гъит инсанари чпиз ккунибкъан убхъри.

⁹Хъа паччагъдин хпир Ваштийи Ахаш’верушдин паччагълугъ дараматдиъ дишагълийи-риз дем гъаІнийи.

Вашти сарун паччагъдин хпир дар

¹⁰⁻¹¹Ургуд кІуру йигъан чяхир дубхъну гъевес ачухъ гъабхьи паччагъ чан ургур дугъаз гъуллугъ аІурайи гъаравашдихъна илтІикІуру – дурариз Мехуман, Биззета, Харвона, Бигта, Авагта, Зетар ва Къаркъас кІуйи – ва, халкъдиз ва гъякимариз чан хпир Ваштийин успагъивал (хъа думу къадарсуз гюрчегур вуди гъахъну) улупбан бадали, дурариз чахъна, паччагъдин тажра алабхъну, хпир хъади гъюб амур аІуру. ¹²Гъаравашари Ваштийиз паччагъдин амрикан гъапнийи, амма думу гъюз рази гъахъундайи. Паччагъдиз яман хъял гъафнийи, дугъан ажу-гълувал къадар адруб вуйи. ¹³Паччагъ вахтарин гъавриъ айи зигъмлударихъна илтІикІуру, – думу къанунар ва ихтиярар агъю инсанарихъан

насигъят гъадабгърур вуйи. ¹⁴Думуган дугъаз варитІан багахъдар Каршена, Шетар, Адмата, Таршиш, Мерес, Марсена, Мемухан вуйи, фарсарин ва мидийирин му ургур гъякимдиз паччагъдихъна учІвуз ихтияр айи ва паччагълугъдиѣ дураар садпи инсанар вуйи.

¹⁵«Ахаш’веруш паччагъдин амур тамам дарапІу паччагъдин хпир Ваштийиз къанундиинди гъапІуб лазим ву?» – гьерху паччагъди.

¹⁶Ва гъапи Мемуханди паччагъдиз ва гъякимариз: «Вашти неинки паччагъдин улихъси, Ахаш’верушдин паччагълугъдиѣ айи вари халкъарин ва гъякимарин улихъра тахсиркар ву. ¹⁷Му ляхникан вари дишагълийириз аѣгъю хъибди ва чпин жилариз гъюрматсузвал улупиди. „Чав Ахаш’веруш паччагъди чахъна чан хпир Вашти хъади гъюб амур гъапІну, хъа думу гъафундар“, – пиди дурари. ¹⁸Фарсарин ва мидийирин мессеблу, адлу дишагълийириз паччагъдин хпирин мициб гъюрматсузваликан гъеебхъну – гъи дурари гъякимариз дидкан ктибтиди, гъадмуган аѣхир адру гъярхъувалар ва хъпебехъувалар арайиз гъиди. ¹⁹Эгер паччагъдиз ккун гъабхъиш, гъамусдихъантина Вашти Ахаш’верушдихъна дарифри кІуру, батІул апІуз даршлу мялумат адабгъри ва Персияйин ва

Мидияйин къанунариъ бикІри. Хъа чаз хпирди дугъу жара дишагъли, гъадмутІан ужур, гъадагъри. ²⁰ Паччагъди адабгъу гъадму къарарнакан вари паччагълугъдиз хабар тувган, дишагълийири, девлетлуйирилан гъадабгъну касибариинакъан, чпин жиларин гъюрмат уьбхиди».

²¹ Му теклиф паччагъдиз ва гъякимариз къабул гъабхънийи. ²² Ва паччагъди, Мемухандин насигъят тамам апІури, чан вари мулкариина, гъарсаб вилаятдиз, гъарсаб халкъдиз чан чІалниинди кагъзар хътауру. «Гъит жилижви чан ужагъдиъ агъа ишри», – вари чІалариинди гъамциб мялумат тувнийи.

Эстер паччагъдин хпир шулу

2 ¹ Хъасин, чан хъял илцифган, Ахаш'веруш паччагъдиз Вашти кІваин гъахънийи – дугъу гъапІу ляхникан ва дугъан гъякънаан адабгъу мялуматдикан. ² Ва паччагъдиз дугъан багахъ вуйидари гъапну: «Гъит паччагъдиз гюрчег жигъил шубар агри. ³ Гъит паччагъди чан паччагълугъдин вари вилаятариз хъугъ'вал али инсанар гъаъри ва варишвариан уччвудар жигъил шубар уч дапІну, Сузы гъалайиз, паччагъдин дараматдиъ айи дишагълийириин хулариз хъади гъюри. Гъит паччагъдин гъараваш Хегайи дурарин

гъайгъушин зигри ва дурарихъна итирин ниъ хъайи мялгъямар туври. ⁴Паччагъдиз къабул гъахъи риш Ваштийин ерина дугъан хпир хъиди». Му гафар паччагъдиз къабул гъахънийи ва дугъу гъаци гъапІнура вуйи.

⁵⁻⁶Сузы гъалайиъ думуган Мярдягъяй кІуру жугъуд яшамиш шули гъахъну. Думу Вениаминдин насларикан вуйи Кишдин бай Шимийин, Шимийин бай Яирин бай вуйи. Киш саб фила-вуш Вавилондин паччагъ Навухаднасари, жара инсанарра, Иудеяйин паччагъ Иехонияра хъади, йисирвализ гъадагъну, Ерусалимдиан кючюрмиш гъапІнийи. ⁷Мярдягъяйи чан эмдин йитим риш Хадасса, Эстерра* гъадгъаз кІуру, тербияламиш апІури гъахъну. Думу гюрчег жан хъайи уччвур риш вуйи. Эстерин адаш ва дада кечмиш гъахъиган, Мярдягъяйи думу чаз ришди гъадагъну. ⁸Паччагъдин мялуматнакан хабар гъабхъиси, Сузы гъалайиз гизаф шубар уч гъапІнийи, гъадрарин арайиъ Эстерра айи. Паччагъдин дараматдиз хъади гъафи шубарин ва

* ^{2:7}Хадасса жугъуд чІалнаан мирт кІуру гафнакан арайиз гъафну, хъа мирт – му ицци ниъ хъайи гъар жюре набатат ву. Эстер фарс чІалниинди аку хяд кІуру гаф ву.

Эстерин гъайгъушнар Хегайи кІули гъахурайи.
⁹Му риш дугъаз къабул гъахънийи: къан дарапІди дугъу Эстерихъна итирин ниъ хъайи мялгъямар тувру ва дугъаз жаради хураг гъязур апІуз амур апІуру. Паччагъдин дараматдиъ айи гъараваш шубарикан ургур ужударстар гъядягъну, Хегайи Эстер гъаравашарра хъади дишагълийириз жара дапІнайи ужударстар хулариз гъъру. ¹⁰Эстери чав фуну халкъдикан, тухмарикан вуш ктиб-тундайи, фицики дугъаз Мярдягъяйи къадагъа гъапІнийи. ¹¹Хъа Мярдягъяй гъаригъан дишагълийир яшамиш шулайи хуларин багахъна, Эстерин ляхнар фици вуш, думу сагъ-саламатди аш, абгъю апІуз, гъюри гъахъну.

¹²Гъарсар риш, Ахаш'веруш паччагъдихъна гъягъюз чан вахт хъубкъайиз, дишагълийириз лазим вуйиганси, йицІикъюб вазли гъязур шули гъахъну. Йирхъуб вазли дурари чибкан ччим кта-туйи, хъа имбу йирхъуб вазли – дишагълийириз вуйи итирин ниъ хъайи мялгъямар. ¹³Гъаддин къяляхъ риш паччагъдихъна хъади гъягъюйи. Паччагъдихъна дишагълийиригъ хуларигъан гъягъюрайи шурахъна дугъу тІалаб гъапІу фу вушра тувуйи. ¹⁴Хъябхъган думу паччагъдихъна гъюйи, хъа гъачІинган паччагъдин дишагълийириз ли-гурайи гъараваш Шаашгъаздин гъюзчиваликк

ккайи дишагълийирин хулариз гъягъюйи. Гъад-
дихъанмина, эгер паччагъди чав амур дарапИш,
шураз дугъахъна гъягъюз ихтияр адайи.

¹⁵ Мярдягъяйин эм Авихаилин риш, Мярдя-
гъяйи тербияламиш гъапІу Эстерин паччагъди-
хъна гъягъюз нубат гъафиган, дугъу паччагъдин
гъараваш Хегайи теклиф гъапІубдилан артухъ
фукІа тІалаб гъапІундайи. Эстер, гъяркъган,
вардариз къабул шулайи.

¹⁶ Паччагъдин дараматдиз Эстер йицІубпи
вазли, яни тевет вазли, Ахаш'веруш паччагъ
духъну ургуд кІуру йисан хъади гъушнийи.

¹⁷ Паччагъдиз Эстер миди вуйи чан хупартІан
къабул гъахънийи, миди вуйи шубариинтІан
дугъ'ин дугъан юкІв улубкънийи. Дугъу Есте-
рин паччагъдин таж улубкІуру ва Ваштийин
ерина чаз хпирди гъадагъуру. ¹⁸ Ва паччагъди
чаз багахъ вуйидариз ва гъякимариз дем теш-
кил апІуру – Эстерин сагълугъназ вуйи дем;
ва паччагъдин аьдатнаъ айиганси, паччагълу-
гъдин вари вилаятариз пешкешар пай апІуру.

***Паччагъдиин алархъуз ният айиваликан
Мярдягъяйиз аьгъю шулу***

¹⁹ Имбу шубар дишагълийирин къюдпи
хулариз адаьруган, Мярдягъяй паччагъдин

дараматдин раккнарихъ деънайи. ²⁰(Эстери чав фуну хизандиканна миллетдикан вуш, саризра ктибтундаи, гъаз гъапиш Мярдягъяи дугъаз гъадагъа гъапІнии, хъа Мярдягъяихъ Эстер чав дугъу тербияламиш апІурайи вахтариси хъпехъури имийи).

²¹Гъапиганси, Мярдягъяй паччагъдин дараматдин раккнарихъ деънайи. Гъадму вахтна паччагъдин раккнар уърхюрайи, хъюлу ацІнайи къюр гъараваш Бигтандиз ва Терешдиз, Ахаш’веруш паччагъдиин алархъну, думу йикІуз ният ади гъабхъну. ²²Му ляхникан Мярдягъяйиз хабар шулу ва паччагъдин хпир Эстериз мялум апІуру, хъа Эстери паччагъдиз Мярдягъяйин ччвурнахъан вари ктибтуру. ²³Вари ахтармиш дапІну, тахсиркрариз жаза адабтІуру – дурар буруздикк ккерхру. Паччагъра ади му ляхникан тарих уьбхбан дикІбариъ бикІуру.

Аманди жугътар терг апІуз къаст апІуру

З¹СацІиб вахтналан Ахаш’веруш паччагъди агагеянжви Хаммедатайин бай Аман заан гъуллугъниин дерккру, дугъаз чан жара гъякимаризтІан заан йишв тѣйин апІуру. ²Ва паччагълугъдиъ вари Амандин улихъ къамкъариина ис шули гъахъну, гъаз гъапиш паччагъди гъаци

амур гъапІнийи. Анжагъ Мярдягъяй дугъан улихъ къамкъариина ис гъахъундаи.

³Паччагълугъдиъ айидари Мярдягъяйихъан гьерхнийи: «Гъаз уву паччагъдин амур тамам апІурадарва?» ⁴Дурари гъар йигъан Мярдягъяйиз гъадму гафар текрар апІури гъахъну, амма думу хъпехъури адаи. Гъадмуган, Мярдягъяй чав гафнийин дийигъуруш агъю апІуз метлеб айи дурари варибдикан Амандиз ктибтнийи. Хъа Мярдягъяйи дурариз чав жугъуд вуйиваликан дупнайи*.

⁵Амандиз Мярдягъяй чан улихъ къамкъариина ис даршулайивал рябкъюру ва дугъак гъызгъин хъял кубчІвру. ⁶Амма сар Мярдягъяйиз жаза адабтІуб дугъу чан зяифвалси гъисаб апІуру. Хъа дугъаз Мярдягъяй фуну халкъдикан вушра гъапнийи. Ва Аманди Ахаш'верушдин вари паччагълугъдиъ Мярдягъяйин халкъ, вари жугътар терг апІуз ният апІуру.

⁷Ахаш'веруш паччагъ духъну йицІикъюд кІуру йисандин сабпи ваз нисан улубкънийи. Гъадму вазли, чан къаст кІулиз адабгъуз фуну ваз ва йигъ дюз гъюруш, Амандин амриинди

* ^{3:4}Жугътар Аллагъдин улихътІан къамкъариина ис духъну ккундар.

тпут (пурим) ипнийи. Тпутну йицІикъюбпи адар вазлин йицІишубудпи йигъ улупну.

⁸ Аманди паччагъ Ахаш'верушдиз гъапну: «Яв паччагълугъдин вари вилаятарин халкъарин арайиъ сабсан халкъ а. Думу халкъдин къанунар вардаринстар дар, мидланра савайи дурари паччагъдин къанунарра тамам апІурардар. Паччагъ му аьгъвалатнахъди рази духъну ккундар. ⁹ Эгер паччагъдиз ккун гъабхъиш, дугъу думу халкъ терг апІуз къарар адабгъиди, гъадмуган паччагъдин хазнайиз узу шубудварж агъзур кило арс хибдиза».

¹⁰ Паччагъди чан тІубхъан мугъур али тІублан хъадапІну, агагеянжви Хаммедатайин бай Амандихъна, жугътарин душмнихъна, тувру.

¹¹ Ва кІуру паччагъди Амандиз: «Арс увуз гъибт, хъа гъадму халкъдикан фу ккундушра апІин».

¹² Гъаци сабпи вазлин йицІишубудпи йигъан паччагъди кагъзар дикІрудар уч апІуру, Аманди гъапигансиб къарар адабгъуру ва гъарсаб вилаятдиз, гъарсаб халкъдиз ерли чІалниинди дидикІнайи къарар кайи кІажар хътауру. Къарар паччагъ Ахаш'верушдин ччвурнахъ адабгъуб ва дугъан мугъриинди тасдикъ дапІнайиб вуйи.

¹³ Паччагълугъдин вари вилаятариз жугътар, бицІидарилан гъадабгъуб къабидаариинакъан,

дишагълийирра, бицІидарра, саризра инсаф дарапІди, вари сад йигъан, йицІикъюб кІуру вазлин йицІишубубпи йигъан йивну йикІуб, яни тІанкъ, хъа мулк тІараш апІуб амур апІура-йи къарар хъади чархачйир гъаънийи. ¹⁴Гъадму къанундин къувват айи кІажар вари вилаятариъ, вари халкъариз дурхну, вари гъадму йигъахъна гъязур духъну ккундийи. ¹⁵Чархачйир паччагъдин амриинди чкиди рякъюъ учІвнийи. Му къарар Сузы гъалайиъра гъубхнийи. Сузы шагъриъ зурба гъалабулугъ абхънийи, хъа паччагъна Аман ипІуз-убхъуз деънийи.

*Мярдягъяйи Эстерикан кюмек
тІалаб апІуру*

4 ¹Мярдягъяйиз му ляхникан хабар гъабшиган, дугъу чаин али палтар чІяргъюру, дерднан лишанси ирин палтар алахъну, биширугра алабхъну, гъарай-фигъан ипну, шагъриантина гъягъюру. ²Паччагъдин дараматдин раккнарихъ дийигъуру, фицики мицдар палтар алди паччагъдин дараматдиъ учІвуз ихтияр адайи. ³(Паччагъдин му къарар фуну вилаятдиз хъубкъишра, жугътари, дерин хажалатнаъ ади, ушвар дисури, ишуб – убгъуб апІури, ирин палтар алахъну, биширугдиъ дахъри гъахъну.)

⁴ Эстерин лукIар ва гъаравашар дугъахъна гъюру ва гъабшибдикан ктибтуру. Гъалабулугъ гъабхъи паччагъдин хпири Мярдягъйиз ирин палтарин ерина жарадар гъаъру, амма Мярдягъйи дураар къабул апIдар. ⁵ Гъадмуган Эстери паччагъдин гъаравашарикан сар вуйи Хатахдиз чахъна дих апIуру ва дугъаз, Мярдягъйихъан, фу гъабхънуш ва гъаз, аьгъю апIуз, табшурмиш апIуру. ⁶ Хатах паччагъдин дараматдин багахъ хъайи шагърин майдандиин али Мярдягъйихъна удучIуру. ⁷ Мярдягъйи Хатахдиз гъабхъи варибдикан ктибтуру ва Аманди, жугътар терг апIбан гъякъ вуди, паччагъдин хазнайиз аьхю чIвеъ арс тувуз гаф тувнайиваликанра кIуру. ⁸ Ва гъаравашдихъна Сузийиъ адабгънайи жугътар терг апIбан гъякънаан вуйи къарар кайи кIажра тувру. Дугъу Эстериз гъаму кIаж улупуб ва варибдикан ктибтуб тIалаб апIуру: гъит думу паччагъдихъна гъарахри ва чан халкъ бадали тIалаб ва миннат апIри. ⁹ Хатах къяляхъ гъюру ва Эстериз Мярдягъйи гъапи гафар кIуру.

¹⁰ Хъа Эстери Хатахдиз Мярдягъйихъна гъамцдар гафар пуб табшурмиш апIуру: ¹¹ «Паччагъдиз багахъ вуйидариз ва вари вилаятариъ айидариз аьгъя: эгер сар фуж – вушра, жилижви

ясана дишагъли, чаз гъач дарпиди паччагъдихъна айтІан гъяятдиъ учІвиш, дугъаз адабтІурайи жаза саб ву – аьжал. Анжагъ паччагъди дугъан терефназди гъзилин маргъ гъачІабккиштІан, думу чІивиди гъитурдар. Хъа узуз паччагъдихъна дих дарапІди сумчІур йигъ ву».

¹² Мярдягъяйихъна Эстерин му гафар гъапнийи. ¹³ Ва Мярдягъяйи Эстериз гъамциб жаваб тувру: «Гъадму паччагъдин дараматдиъ жугътарикан сар уву сагъди гъузру кІури, фикир мапІан. ¹⁴ Эгер уву мициб йигъан ккебехъну гъузишра, жугътар уърхру жара чара хъибди, хъа уву йикІидива, увухъди вари яв тухумра. Шлиз аьгъя, белки, уву гъамциб йигъаз кІури паччагъдин хпир гъахъуншул?»

¹⁵ Гъадмуган Эстери Мярдягъяйиз гъамциб жаваб хътапІуру: ¹⁶ «Гъарах, Сузыйиъ айи вари жугътар уч апІин ва узубадали ушвар дисай – шубуд йигъан ва шубуд йишван мипІанай ва мубхъанай. Узуба йиз гъаравашарихъди ушвар дисурза, хъасин, къанунди къадагъа апІурашра, паччагъдихъна гъягъюрза. Эгер узуба гъакІиш – йикІиди».

¹⁷ Мярдягъяйи, душну, вари Эстери гъапибси апІуру.

Эстер паччагъдихъна илтIукIуру

5¹ Шубуд кIуру йигъан Эстер, чан багъа пал-тарра алахъну, паччагъдин дараматдин айтIан гъяятдиъ, паччагъ яшамиш шулайи хуларин улихъ, дийигъуру. Хъа паччагъ чан тахтнинин, учIвру йишваз машна-машди деънайи.

² Паччагъдиз гъяятдиъ Эстер дийигъну гъяркъган, дугъан дугъак юкIв кабсру. Паччагъди дугъан терефназди чан хилиъ айи гъзилин маргъ гъачIабккуру. Багахъна дугъну, Эстери гъзилин маргълин кIукIшик кучру.

³ Паччагъди дугъхъан гъерхру: «Фу дерди вуяв, Эстер? Фициб тIалаб аяв? Паччагълугъдин гъацI пай тIалаб гъапIишра, вари явуб ву».

⁴ Эстери кIуру: «Эгер паччагъдиз ккун гъабхъиш, гъит дугъу чахъди Аманра гъадагъри ва гъи узу паччагъдин сагълугъназ тешкил апIурайи демраз гъюри». ⁵ Паччагъди кIуру: «Къан дарапIди Амандиз дих апIинай, ва гъит Эстериз ккуниганси ибшри!» Паччагъ ва Аман Эстери тешкил гъапIу демраз гъюру.

⁶ Дурари чяхир убхъуру, ва паччагъди Эстерихъан гъерхру: «Фу тIалаб апIурава? Увуз фу ккундушра тувдиза. ТIалаб фициб вуяв? ГъацI паччагълугъ тIалаб апIин – яв хаиш тамам

апИдиза». ⁷Эстери жаваб тувру: «Талаб вуйиз ва миннат апІураза, ⁸ эгер узу паччагьдин рягьимлуваликк ккаш, эгер паччагьдиз йиз хаиш тамам апІуз ният аш, гьит думу Аманра хьади закурра узу дурариз тешкил апІурайи демраз гьири, гьадмуган узу паччагьдиз жаваб тувдиза».

Амандин Мярдягьяйихьна вуйи ажугь

⁹Думу йигьан Аман разиди ва шадди гьушнийи. Амма паччагьдин дараматдин раккнарихь деънайи Мярдягьяй гьяркьиган ва чан улихь думу гьудудужвган, Амандиз Мярдягьяйикан яман хьял гьафнийи, ¹⁰ амма дугьу сабур гьюбхнийи ва хулаз гьушнийи.

Чан дустариз ва хпир Зерешдиз чяхьна дих апІуб амур дапІну, ¹¹ Аманди дурариз чаз айи девлетнакан, адлуваликан, гизаф баяр айиваликан ва паччагьди чав жара гьякимартІан зади дисурайиваликан фурслуди ктибтуз хьюгью. ¹² «Сабсана, — гьапи Аманди, — паччагьдин хпир Эстери дем тешкил дапІну, паччагьдихьди гьадиана сар шлиз-вушра ваъ, хьа узуз теклиф гьапІну. Закурра узуз паччагьдихьди теклиф дапІна. ¹³ Хьа жугьуд Мярдягьяй паччагьдин дараматдин раккнарихь узуз рякьюрайиган, узуз му фу вухьа?»

¹⁴Дугъан хпир Зерешди ва дустари дугъаз насигъят тувру: «Гъит къанна хуб метр али буруз дубсри, хъа гвачІинган паччагъдикан, Мярдягъяй гъадму буруздикк ккерхуб тІалаб апІин ва юкІв азадди паччагъдихъди демраз гъарах». Му гафар Амандиз къабул гъахънийи, ва дугъу буруз дубсуз амур апІуру.

Мярдягъяйиз гъюрмат апІуб

Б¹Думу йишван паччагъдиз нивкІ гъафундайи. Дугъу тарихи гъадисйир дикІурайи кІажар хуз амур апІуру, ва дурар паччагъдиз урхуру. ²Дурариъ Ахаш'веруш паччагъ йивну йикІуз къаст ади гъабхъи паччагъдин дараматдин раккнар уърхюрайи гъаравашар Бигтану ва Тереш Мярдягъяйи ашкар апІуваликанра бикІбар айи. ³Паччагъди гъерхнийи: «Гъадму ляхин бадали Мярдягъяй фици лишанлу гъапІунчва?» Паччагъдин гъуллугънаъ айи гъакимари жаваб тувнийи: «Дугъаз фукІа пешкеш гъапІундар». ⁴Паччагъди гъерхру: «Гъатму гъяятдиъ айир фуж ву?» Паччагъдин дараматдин чІатан гъяятдиъ айир, паччагъдикан чав дубсу буруздикк Мярдягъяй ккерхуб тІалаб апІури дуфнайи Аман вуйи. ⁵Паччагъдин гъуллугънаъ айидари гъапи: «Гъяятдиъ дийигънайир Аман ву». Паччагъди

амур апІуру: «Гъит, гъюри». ⁶ Аман гъюру, ва паччагъди дугъхъан гьерхру: «Паччагъди чан гъюрмат улупуз ккунни инсандиз фу апІуб лазим ву?» Аманди фикир апІуру: «Паччагъди чан гъюрмат узуз дарди сарун шлиз улупидихъа?» ⁷ Ва жаваб тувру Аманди паччагъдиз: «Эгер паччагъдиз шлизІа чан гъюрмат улупуз ккунди аш, ⁸ гъит дугъаз паччагъдин палат ва паччагъдизси дабалгнайи, паччагъ элеъру гъяйван хури. ⁹ Гъит гъадму палтар ва гъяйван паччагъдин вакиларикан сарихъна туври, хъа дугъу паччагъдиз чан гирамивал улупуз ккун гъабхъи кас гъадму гъяйвниин илитну, гъяйвнин улхъан дибисну, думу шагърин майдандиина хъади гъюри ва мялум апІри: „Паччагъди чан гъюрмат улупуз ккун гъабхъи инсандиз магъа гъамци апІуру!“»

¹⁰ Гъадмуган паччагъди Амандиз амур апІуру: «Къан дарапІди, уву гъапиганси, паччагъдин палат ва гъяйван гъадагъну, паччагъдин дараматдин раккнарехъ деънайи жугъуд Мярдягъяйихъна гъайих! Вари уву кІурайиганси апІин, фукІа кІваълан магъапІан». ¹¹ Ва Аманди, палтар ва гъяйван гъадагъну, Мярдягъяйиин алахъуру ва, думу дабалгнайи гъяйвниин илитну, гъяйвнин улхъан дибисну, шагърин майдандиина

хъади гъюру ва мялум апІуру: «Паччагъди чан гъюрмат улупуз ккун гъабхьи инсандиз магъа гъамци апІуру!»

¹²Хъасин Мярдягъяй паччагъдин дараматдин раккнарихъна гъюру, хъа дерд гъабхьи Аман, дерднан лишан вуди кІулра элебкну, хулаз гъялак шулу. ¹³Аманди чан хпир Зерешдиз ва вари дустариз гъабхьибдикан ктибтуру. Ва гъамци кІуру дугъаз фагъумлуйири ва дугъан хпир Зерешди: «Эгер думу яв аскканвалин багъна гъахьи Мярдягъяй жугътарикан вуш, думу ккагъуз хьидарвухъан, дугъан улихъ кІул ис апІидива!»

¹⁴Дурари гъадму гафар дупну ккудукІайизра, паччагъдин гъаравашар дуфну, Аман чкиди Эстери тешкил гъапІу демраз хъади гъягъюру.

Аман буруздикк ккерхуб

7 ¹Эстерин демраз паччагъ ва Аман гъафнийи. ²ЦийикІултІан дурари, улихъганси, чяхир убхъуру ва паччагъди Эстериз кІуру: «Фу тІалаб апІурава, Эстер? Вари тамам апІурза. ТІалаб фу вуяв? ГъацІ паччагълугъ тІалаб гъапІишра – вари тувдизавуз».

³Паччагъдин хпир Эстери жаваб тувру: «Эгер узу яв рягъимлуваликк ккаш, эгер паччагъдиз

гъаци лазим вуш, йиз уьмур пуч дарапІри – магъа йиз тІалаб! Гъит йиз халкъ пуч дарапІри – магъа йиз аьрза! Гъаз гъапиш учу масу тувна – узура, йиз халкъра – урччвур, терг апІура! ⁴ Эгер учу лукІвализ туврайиш, учкан лукІар апІурайиш, узу ккебехъуйза – гъятта гъациб бедбахтвалиъра узу паччагъ сикинсуз апІдайза!»

⁵ Паччагъ Ахаш'верушди Эстерихъан гьерхбар-хъерхбар апІуз хъюгъру: «Шли? Фуж ву думу дициб ляхин гъапІур? Наан а думу?»

⁶ Эстери жаваб тувру: «Думу къаршу душман – магъа гъаму инсафсуз Аман ву!» Паччагъдин ва дугъан хпирин улихъ Амандик къурху кабхъру.

⁷ Хъял гъафи паччагъди чяхрин дем гъибтру, ва думу дараматдин багъдиз удучІвур, хъа Аман паччагъдин хпир Эстерикан, чан уьмур пуч дарапІуб тавакъу апІуз гъузру: дугъаз паччагъди чан къисмат гъял гъапІуб гъябкънийи.

⁸ Паччагъ дараматдин багъдиан дем айишваз къяляхъ гъафиган, дугъаз Аман, Эстер дуснайишвак унтІ кабсн, рякъюру. Паччагъди чІигъ апІуру: «Йиз хулаъ, йиз улихъ паччагъдин хпириина алжагъуб гъапІуб ву!»

Паччагъди гъаци гъапнийи – ва Амандин маш гъебкнийи*. ⁹Гъадмуган паччагъдин гъа-равашарикан сар вуйи Харвонайи гъапну: «Гъакъикъатдиъра, Аманди чан гафариинди паччагъ хатІайихъан гъюрхю Мярдягъяйиз буруз гъязур апІурайи, магъа гъамус думу къанна хъуб метр али буруз Амандин хуларин багахъ дубсну!»

Паччагъди амур гъапІу: «Думу гъадушваъ буруздикк ккерхай!» ¹⁰Мярдягъяйиз гъязур гъапІу гъадму буруздикк Аман ккерхнийи. Ва паччагъдин хъял илцифнийи.

Жугътари чиб уърхбакан паччагъдин амур

8 ¹Гъадму йигъан Ахаш’веруш паччагъди жугътарин душман Амандин вари девлет Эстериз тувнийи. Ва Мярдягъяй паччагъдихъна хъади гъафнийи (Эстери думу чан фуж вуш ктибтнийи). ²Паччагъди Амандихъан гъадабгъу тІублан тІубхъан хътабгъуру ва Мярдягъяйихъна тувру. Хъа Эстери Мярдягъяйиз Амандин мулкнан гъайгъу зигуб табшурмиш апІуру.

³ЦийикІултІан Эстер паччагъдихъна илтІикІуру: дугъан ликарикк дахъну, дугъу

* ^{7:8}ЙикІуз жаза адабтІнайидарин маш гъебкри гъахъну.

паччагъдикан, Амандин пис фикир, жугътар пуч апІуб, тамам дарапІуз миннат апІуру. ⁴Паччагъди Эстерин терефназ гъзилин маргъ гъачІабккуру.

Эстер гъдужвну, паччагъдин улихъ дийигъуру ⁵ва кІуру: «Эгер паччагъдиз ккун гъабхъиш, эгер узу паччагъдин рягъимлувализ лайикъ вуш, эгер паччагъдиз дюзди рябкъюраш, агагеянжви Хаммедатайин бай Аманди, паччагълугъдин вари виляятариъ жугътар тІанкъ апІуз адабгъу къарар гъит дугъу батІул апІри. ⁶Йиз халкъдина бедбахтвал фици гъюраш, узхъан архаинди лигуз шулинхъа, йиз багахълуйир фици тІанкъ шулаш, узхъан рябкъюз шулинхъа?»

⁷Паччагъ Ахаш'верушди паччагъдин хпир Эстериз ва жугъуд Мярдягъйиз кІуру: «Амандин вари девлет узу Эстериз тувунза, хъа жугътар тІанкъ апІуз ккун гъабхъи думу буруздикк ккерхну. ⁸Паччагъдин ччвурнахъан дибикІнайи ва паччагъдин тІубланин мугъур кайи фунубра къарар батІул апІуз шлуб дар. Гъамус учву паччагъдин ччвурнахъан лазим вуйибсиб жугътарин гъякънаан къарар бикІай ва паччагъдин тІубланихъди дид'ин мугъур дивай».

⁹Гъадмуган, шубубпи вазли, яни сиван вазли, къанна шубудпи йигъан, паччагъдин

бикІрудариз дих гъапІнийи ва, Мярдягъяйи гъапиганси, цІийи къарар адабгънийи ва вари жугътариз, паччагъдин гъуллугъчйириз, Индияйиан Эфиопияйизкъан, вари варжна къанна ургуб виляятдин гъакимариз, гъарсаб халкъдиз чан чІалниинди, жугътариз чпин чІалниинди ва бикІбан къайдайиинди кагъзар хътауру. ¹⁰ Му Ахаш'веруш паччагъдин ччвурнахъан адагъу ва паччагъдин тІубланиинди мугъур иливнайи къарар хъади, паччагъдин илхйиригъян ужудар-стар гъайвнариин илитну, чархачйир гъаьнийи.

¹¹⁻¹² Ахаш'верушдин паччагълугъдин вари виляятариъ сад йигъан, йицІикъюбпи адар вазлин йицІишубудпи йигъан, гъадму къарариинди паччагъди гъарсаб шагъриъ яшамиш шулайи жугътариз, уч духъну, жвувхъанди женг гъабхуз ихтияр тувру. Эгер хилиъ яракъ айи инсанар, фуну виляятдиъ вушра, фуну миллетдикан вушра, жугътариин алархъиш, думуган жугътариз, дурар чпин бицІидарра, хпарра хъади, тІанкъ апІуз, хъа дурарин мулк тІараш апІуз ихтияр тувра. ¹³ Гъадму къанундин къувват айи кІажарикан вари халкъариз, вари виляятариз хабар дебккнуну ккундийи, жугътар гъадму йигъахъна гъязур хъубан ва душмнар из къисас апІбан бадали.

¹⁴ Паччагъдин илхйиригъян вуйи гъяйв-
нариин али чархачйир дишла рякъюъ учІв-
нийи, паччагъдин амриинди. Паччагъдин
амрикан Сузы гъалайиъ мялумат тувнийи.
¹⁵ Паччагъдихъан Мярдягъяй беневш ва уьру
хъайин ва багъа лизи гинбин палтар, гъацира
кІул’ин гъизилин абхю таж алди удучІвур.
Сузы шагъриъ шадвал абхънайи. ¹⁶ Жугътарин
хулариъ акв ва шадвал, машкврин гъевес, ла-
йикълувал айи. ¹⁷ Фуну вилаятдиз, фуну ша-
гъриз паччагъдин амрикан мялумат тувубси,
варишваъ жугътари дем, шадвал, машквар
ккергъри гъахъну. Ва му уълкейин гизаф хал-
къари жугътарин дин къабул апІуз хъюгъни-
йи, фицики дурарик жугътарикан къурхувал
кабхънийи.

Жугътар душмниин гъалиб хъуб

9 ¹ЙицІикъюбпи адар вазлин йицІишубудпи
йигъан, паччагъдин амур кІулиз адабгъуз
вахт гъафиган, – душмнари жугътариин гъалиб
хъубак миж киву йигъан жараси гъабхъну, ак-
сина, жугътари чпин душмнариин гъалибвал
гъадабгъну – ²гъадму йигъан, чпиз къаршу
душмнихъди женг гъабхуз, Ахаш’веруш пачча-
гълугъдин вари вилаятарин шагърариъ жугътар

уч гъахъну. Ва сарихъанра жугътар ккагъуз гъахъндар, дурарихъан вари халкъариз гучІ гъабхъну. ³Ва Мярдягъяйихъан вари вилаятарин гъакимариз, паччагъдин гъуллугъчйириз гучІ гъабхънийи ва дурари жугътарин тереф гъибиснийи. ⁴Паччагъдин багахъ хъайи Мярдягъяй къувватлу гъахънийи, варишваъ дугъан ад абхънайи. Вахт гъябгъбахъ Мярдягъяйин къудратлувал артухъ шулайи.

⁵Хъа жугътари чпин вари душмнар тІанкъ гъапІнийи – дурарикан чпиз ккуниб гъапІнийи. ⁶Сузы гъалайиъ жугътари хъудварж кас терг гъапІнийи. ⁷⁻¹⁰ Паршандата, Далфон, Аспата, Пората, Адалъя, Аридата, Пармашта, Арисай, Аридай ва Вайзата – Хаммедатайин бай, жугътарин душман вуйи Амандин йицІур бай йивну гъийихнийи. Амма жугътари дурарин девлетнак кучундайи.

¹¹Гъадму йигъан паччагъдиз Сузы гъалайиъ йивну гъийихдарин къадарнакан мялум гъапІнийи. ¹²Паччагъди Эстериз кІуру: «Сузы гъалайиъ жугътари хъудварж кас, гъадму гъисабнаъ Амандин йицІур байра терг гъапІну. Дурари паччагълугъдин миди вуйи вилаятариъ гъапІнийкІан? Сарун фу тІалаб апІуз ккундувуз? Вари тамам апІидиза».

¹³ Эстери кІуру: «Эгер паччагьдиз ккун гьаб-хьиш, гьит Сузы шагьриь жугьтариз закурра гьийин амринди гьяракат давам апІуз ихти-яр туври, хьа Амандин йицІур балин майтар буруздикк ккерхри».

¹⁴ Паччагьди Эстери гьапиб тамам апІуз амур апІуру – Сузыйиь дугьан американ мялумат тувру, хьа Амандин йицІур балин майтар бу-руздикк ккерхру. ¹⁵ Сузыйиь яшамиш шулайи жугьтар цІийи кІултІан уч гьахьнийи – адар вазлин йицІюкьудпи йигьан – ва шагьриь шубудваржсан кас терг гьапІнийи, хьа дев-летнак кучундайи.

¹⁶ Паччагьлугьдин вари вилаятариь айи имбу жугьтарра душмнарехьан азад хьубан женгназ удучІвнийи, ва дурари ургцІурна хьуд агьзур кас чпиз кьаршу вуйидар тІанкь гьапІнийи, амма дурарин девлетнак хилра кучундайи.

¹⁷ Думу адар вазлин йицІишубудпи йигь вуйи, хьа йицІюкьуд кІуру йигьан дурари рягьят-вал гьадабгьурайи – думу дурарин шадвалин ва машквран йигь гьабхьну.

Пурим машквар

¹⁸ Сузыйиь яшамиш шулайи жугьтар йицІи-шубудпи ва йицІюкьудпи йигьан уч гьахьну,

хъа йицІихъудпи йигъан дурарин машквран ва шадвалин йигъ вуйи. ¹⁹ Хъа гъуларигъ яшамииш шулайи жугътари адар вазлин йицІиюкъудпи йигъ – машквран ва шадвалин йигъси гъаршуламиш апІура, ва инсанари сар-сариз иццишнара каъра.

²⁰⁻²² Мярдягъяйи варибдикан бикІуру ва, гъар йисан жугътар чпин душмнарехъан азад гъахъи адар вазлин йицІиюкъудпи ва йицІихъудпи йигъар къайд апІуб амур апІури, чав гъибикІуб Ахаш'веруш паччагълугъдин вари вилаятариз, вари багахълу ва ярхла жугътариз хътапІуру, фицики му вазли пашманвал шадвализ илтІибкІинийи, хъа дерд – машквриз. Гъит му йигъар шадвалин ва машквриндар ишри, гъит инсанари сар-сариз иццишнара гъиври ва касибариз пешкешар гъаъри. ²³ Гъаддихъанмина гъамусдиз Мярдягъяйи гъибикІубдиинди арайиз гъафи машквар къайд апІури жугътарин аъдат гъабхъну.

²⁴ Агагеянжви Хаммедатайин бай Аманди, жугътарин душмни, жугътар терг апІуб фикир ади, пур (тпут) ипну, ²⁵ амма му ляхникан паччагъдиз хабар гъабхъиган, паччагъдин амриинди жугътар терг апІуз Амандин кІваъ айи чІуру къаст чан кІулиз адабкну: Аман ва дугъан баяр буруздикк ккерхну. ²⁶ Гъаддиз думу йигъариз

Пурим кІура, «пурим» (яни туптар гафнакан арайиз дуфнайиб).

Чпиз гъябкъюбдин, чпиин улубкъюбдин натижаси, ²⁷ жугътари чпиз, чпин наслариз ва чпихъди сатІи гъахъидариз гъаргандиз вуйи аьдат къабул гъапІну: гъадму къюд йигъ, амур дапІнайиганси, йис'ан йисаз къайд апІуб. ²⁸ Гъадму йигъар дурадин гъарсаб насли, гъарсаб хизанди, гъарсаб шагъриъ ва вилаятдиъ кІваин гъитри ва къайд апІри. Гъит жугътарин Пурим йигъар кІваълан дурушри, гъит гъюзимбу наслари думу йигъар фикриъ уърхри!

²⁹ Паччагъдин хпир Эстери, Авихаилин шуру, жугъуд Мярдягъяйихъди сатІиди дугъан Пурим машкврахъди аьлакьалу къюбпи амур вари чаз айи гъюкмиинди, бикІбиинди тасдикъ гъапІну. ³⁰⁻³¹ Ва Ахаш'верушдин паччагълугъдин варжна къанна ургуб вилаятдиъ айи вари жугътариз, улупнайи вахтна Пурим йигъар машкврандарси тасдикъ апІбан бадали, жугъуд Мярдягъяйи паччагъдин хпир Эстерихъди сатІиди къарар адабгъну. Чпи жугътари, чпиз ва чпин наслариз адабгъу думу машквар ишбалан ва ушвар дисбалан ккебгъуйи. ³² Эстери чан амриинди Пурим машквар тасдикъ гъапІну. Дидин гъякънаан гъибикІнийи.

Мярдягъяин гъяйбатлувал

10¹Хъа паччагъ Ахаш'верушди цГийи налог идара апІуру – айтІан ва гъюлин гъирагъдихъ хъайи вилаятариъ. ²Вари гъаму баркаллу ляхнарикан ва паччагъди Мярдягъяй фициб дережайиина за гъапІнуш – варибдикан Мидияйин ва Персияйин паччгъарин йисарин тарих кайи китабариъ дибикІна.

³Жугъуд Мярдягъяй, паччагъ Ахаш'верушдилан алдабхъган, гъюкуматдиъ къюрпи кас вуйи. Жугътарин арайиъ машгъур, ахъю къадар майил-мадатдиз ккуни дугъу чан халкъдин хушбахтвал бадали гъайгъу гъизигну, ва думу вари чан халкъдин тереф уьбхрур гъахъну.

Даниял пайгъамбрин
китаб

Даниял пайгъамбрин китаб кьуб пайназ жара шула. Сабни пайнаъ (1-6-ни кГулар) Даниял паччагъдин гъалайиъ фици яшамиш гъахънуш ктибтура. Дугъан уьмриъ аьлама-тар ади гъахъну. Гъацира дугъаз пайгъамбрин аьндарвал тувнади гъабхъну, ва дугъу пачч-гъар гъякъ рякъюъ тІаъри гъахъну.

Къюбни пайнаъ (7-12-ни кГулар) Аллагъ-ди Даниялихъна гъаъри гъахъи рякъбарикан ктибтура. Думу рякъбарин асас мяна – му инсаниятдин тарих ва дюнъяйин аьхир улупуб вуйи.

Вягъши гъяйванатарин суратаринди сабди тмунубдихъди дявийир гъахурайи машгъур паччагълугъар улупна. Кми-кмиди кІваин аІру «кІарч» сар касдин гужливал улупру дакъат ву. Мисалназ, думу паччагъ вая къушмин аьхюр хъуз мумкин ву.

Амма варитІан гужли, машгъур паччагълугъарра ухди-къанди рагъиди, фурслу-вализ жеза тувди, хъа дугъривал гъалиб хъибди.

Мурякъбар вари дюнъяйиз кайидар вушра, дурад Израилин халкъдихъди аьлакъайиъ ади тувна. «Кафари» паччагъ – му Израилихъан кафари терефнаъ айи Сирияйин паччагъ вуди гъахъну, хъа «къибла» паччагъ – къибла терефнаъ айи Египетдин паччагъ вуди гъахъну. Израилиз чаз «гюрчег вилаят» дупна.

***Даниял ва дугъан дустар Вавилондиз
адахъуру***

1 ¹Йихуякимди Иудеяйиъ паччагъвал апІури шубудпи йис вуйи. Вавилондин паччагъ Навухаднасар алархъну, Иудеяйин меркез Ерусалим гъялкъайиъ тІапІнийи. ²Раббийин* амриинди Навухаднасарин хилиъ Иудеяйин паччагъ Йихуяким ва Аллагъдин хулан гъаб-гъажагъдин саб пай абхънийи. Навухаднасари гъаб-гъажагъ Шинар уълкейиз, чан бутдин хулаз гъубхнийи (дугъу думу хазнаханайиъ дивнийи).

* ^{1:2}Аллагъди Муса пайгъамбриз Чан ччвур ачмиш гъапІну. Аллагъдихъна вуйи гъюрматнаан жугъдари думу ччвур кІури гъахъундар. Дидин ерина дуради «рабби», яни «йиз ахъюр» кІури гъахъну. Думу ччвур фици кІуйиш дюзди аьгъдар, гъаддиз дидин ерина РАББИ бикІура.

³Паччагъди чан аьхюну гьуллугъчи Ашпиназдиз Израилин халкъдигъян, паччагъдин тухмиан ва девлетлуйириканин ⁴бедендин нуксанар кадру, уччвуб къаш-къамат айи, фикрин удукъувалар айи, варибдин гъавриъ ахъру, паччагъдин дараматдиъ гьуллугъназ ярамиш вуйи жигъил баяр гъядягъюз ва дулариз вавилон халкъдин чІал ва урхуб-бикІуб улупуз амур апІуру. ⁵Паччагъди гъацира дулариз гъар йигъандин ипІуб паччагъдин суфраийхъан тувуз ва чав убхъурайибсиб чяхир тувуз, шубуд йисандин арайиъ дулар тербияламиш апІуз, хъасин паччагъдин саб гьуллугънахъ хъауз табшурмиш апІуру.

⁶Дуларин арайиъ Ягъудайин тухмиан вуйи Даниял*, Ананай, Мисаил ва Азари айи. ⁷Аьхюну гьуллугъчийи дулариз жара ччвурар тувру: Даниялиз – Билтишасар кІуру ччвур, Ананайиз – Шадрагъ, Мисаилиз – Мишагъ, хъа Азарийиз – Абид-Ниг.

⁸Даниял чаз гъярам вуйибдик сабдиккъан: я паччагъдин хурагнак, я паччагъдин чяхирик – ниъкъан кадрапІбанди гъаши. Ва дугъу аьхюну

* 1:6 Даниял ччвурну жугъуд чІалниинди «Аллагъ йиз диванбеги ву» кІуру мяна улупуру.

гьуллугъчийикан гьярам вуйиб дирипуз чаз ихтияр тувуб тГалаб гьапІнийи. ⁹Аллагъди Даниялиз абхюну гьуллугъчийин терефнаан хайир ккунивал ва ужуб аьлакьа багъиш апІуру, ¹⁰ва гьуллугъчийи Даниялиз кІуру:

– Узуз йиз паччагъдихъан гучІурзуз; учву фу ипІурушна убхъуруш, дугъу чав дупнаки. Нагагъ, дугъаз ичв яшнан имбу баяртІан учву усалди гьяркъиш, учву себеб духъну, паччагъди йиз кІул алдабтІиди.

¹¹Думуган Данияли чпихъ абхюну гьуллугъчийи хъитнайириз кІуру:

¹²– ТГалаб вуйиз увкан, учу, яв лукІар, имтигъян апІина: йицІуд йигъандин арайиъ учуз анжагъ мейвйирна шидтІан тутруври. ¹³Хъасин, учу фици рякъюруш ва паччагъдин суфрайихъан ипІурайидар фици рякъюруш, лигарва. Лигарва – ва учу, яв лукІар, увуз фици ужуди рякъюруш, гъаци дерккарва.

¹⁴Думура рази гъахъи ва, дурари ахтармиш апІузди, йицІуд йигъ тйин гьапІу. ¹⁵Хъа йицІуд йигълан, лигуруш, паччагъдин суфрайихъан ипІурайи вари баяртІан гьамрар ужуди ва сагъди айи. ¹⁶Гъаддихъанмина гьуллугъчийи, дурариз вуйи ипІрудар ва чяхир гъадабгъури, дурариз анжагъ мейвйиртІан тутруври гъахънийи.

¹⁷ Аллагъди му юкбур бализ фагъум, билиг ва вари илмарихъна удукъувалар, хъа Даниялиз — гъацира жюрбежюр нивкІаринна улупбарин гъавриъ тІаъру удукъуваларра тувнайи.

¹⁸ Паччагъди тѣйин дапІнайи вахт улубкънийи, ва ахъюну гъуллугъчийи баяр Навухаднасарихъна хъади гъафнийи. ¹⁹ Паччагъди дурарихъди гаф-чІал гъапІу, ва, лигуруш, тмуну баяरिकан сарра Даниялинна, Ананайинна, Мисаилинна Азарийин дережайиз багахъкъан шуладайи — гъаддиз мурар паччагъдин гъуллугъчйирди къабулра гъапІнийи. ²⁰ Фуну илмикан ва аъжайиб ляхникан паччагъди гьерхишра, паччагълугъдиъ айи вари фалчйирна сюгъюрчйиртІан дурар йицІуб ражари артухъди аъяндрар вуйиб агъю шулайи.

²¹ Даниял душваъ Кир паччагъдин гъюкмин садпи йисазкъан гъузнийи.

Навухаднасарин сабни нивкІ

2 ¹ Навухаднасар паччагъдиз, чав гъюкум хъапІри къюдпи йисан, нивкІар гъяркънийи; дугъак гъалабулугъ кабхъу, дугъан нивкІра ултІубччу. ² Чан нивкІарин гъавриъ итуз кІури, паччагъди фалчйир, сюгъюрчйир, фахрийир ва хядарихъди лигрудар хъади гъюз

амур апІуру. Дурар, дуфну, паччагьдин улихь дийигъу.

³ Паччагьди гъапи:

– Узуз нивкІ гъябкъюнзуз, ва гъалабулугъ кабхъназук, дидин гъаври хъуз ккундузуз.

⁴ Дурари паччагьдиз арамей чІалниинди гъапи:

– Паччагъ, уву сагъ ишри! Учуз, яв лукІариз, кидибт гъадму нивкІ, ва учу дидин гъаврикк ккаъдичаву.

⁵ Паччагьди дурариз жаваб вуди гъапи:

– Йиз къаст фу вуш, мялум апІуразачвуз! Эгер учву, узуз фу гъябкънуш ва дидин фици гъавриъ ахъруш, ктидибтиш, учву парчйир-парчйир апІиди ва ичв хуларра дагъитмиш апІиди.

⁶ Хъа эгер учву думу нивкІ ктибтиш ва дидин мяна фу вуш, гъапиш, узхъан пешкешар хъидичвуз ва зурба гъюрмат. Гъан, узуз фу гъябкънуш ва дидин мяна фу вуш, йипай-ари.

⁷ Дурари хъана гъапи:

– Паччагъ, яв нивкІ учуз, яв лукІариз, кидибта, хъа учу дидин гъаврикк ккаъдичаву.

⁸⁻⁹ Паччагьди гъапи:

– Узуз рябкъюрайиси, учву вахт вахтнахъ хъибтІрайидар вучва. Узу, йиз къаст фу вуш, гъапунзачвуз, ва, узуз учву йиз нивкІ

ктидибтиш, учв'ин улубкърубдикан аьгъячвуз. Магъа гъаддиз, белки фукIа-мукIа дигиш шул кIури, кучIлар апIури, кIулар ккадагъуз ккунди ачвуз. Хъа магъа кидибтайчва узуз йиз нивкI, ва думуган хъугъарза, учву дидин гъаврикк ккаур, кIури.

¹⁰ Дурари паччагъдиз гъапи:

– Жилин зиин сарихъанра паччагъдиз дугъу гьерхрайиб ктибтуз даршул: сар паччагъдира, я сар заан агъайира фалчйирихъан, сюгьюр-чйирихъан, вая хядарихъди лигрударихъан мицдар гьерхри гъахъундар. ¹¹ Паччагъди гъа-циб читин месэла хъипраки, гъятта сарихъанра дугъаз жаваб тувуз шлуб дар, анжагъ гирами бутарихъантIан, хъа дурар инсанарин арайиь яшамиш шулайидар дар.

¹² Мицдар гафарикан паччагъ писди ажугъ-лу шулу ва, хъял кубчIвнайири, Вавилондиь айикъан вари аьяндрар аьжализ тувуз амур апIуру. ¹³ Магъа аьяндрар аьжализ тувуз пачча-гъди буйругъ туву. Даниялна дугъан дустарра аьжаликк ккахъуз кърху айи. ¹⁴ Амма Данияли Вавилондин аьяндрар йивну йихуз гъаьнайи Ариухдихъди – паччагъдин гъаравларин аьхю-рихъди аькьюллуди ва фагъумлуди гаф-чIал апIуру. ¹⁵ Данияли Ариухдиан итIихуз хъюгъру:

– Паччагъдин заан гъуллугъчи! Паччагъди мициб яман буйругъ гъаз тувнийкІан?

Ва Ариухди Даниялиз, мидин себеб фу вуш, ктибту.

¹⁶ Даниял паччагъдихъна гъушу ва, паччагъдин нивкІ фу вуш хътипуз, чаз сацІиб вахт тувуб тІалаб гъапІу. ¹⁷ Хулаз гъафиган, дугъу чан дустар Ананайиз, Мисаилиз ва Азарийиз вари ктибтуру – ¹⁸ Даниялна дугъан дустар Вавилондин имбу аьяндрарихъди аьжализ тутрувруси, гъит дурари Заварин Аллагъдикан чпиз рягъим апІуб ва му сир чпиз ачмиш апІуб ккун апІри.

¹⁹ Йишвну Даниялиз аьян апІру улупбар гъяркънийи, ва дугъаз сир ачмиш гъабхънийи. Думуган Данияли Заварин Аллагъдиз шюкюр гъапІу. ²⁰ Данияли гъапи:

– Аллагъдин ччвур адлу вугъа эвелиан аьхириз!

А гъа Дугъаь аьндарвал ва къувват.

²¹ Вахтарихъди хура гъюдюхюз вахтар, ултІуккура паччгъар Дугъу, дерккра паччгъар,

Аьндарвал тувра аьяндрариз,

Зигъимлуриз билиг тувра.

²² Дюгънийир, сирап Дугъу ачмиш апІура,

Ашкар апІура жин дубхънайиб
мучІушнаъ;

Аллагъдихъди шулу гъарган акувал.

²³ Увуз, Йиз абйирин Аллагъдиз,
шюкюр апІураза,

Уву вува узуз тувур аьндарвал ва
къувват!

Учу тІалаб гъапІуб узуз улупва:

Паччагъди фу гъерхраш,
аьян гъапІунва.

²⁴ Мидин къяляхъ Данияли, паччагъди Вавилондин аьндрар йихуз гъаьнайи Ариухдихъна душну, дугъаз гъапи:

– Вавилондин аьндрар мийихан! Узу паччагъдихъна хъади гъарах, дугъан нивкІун мяна ачухъ апІурза.

²⁵ Гъадмусяаьт Ариухди Даниял паччагъдихъна хъади гъафи ва мидкан паччагъдиз мялумат туву:

– Узуз яв нивкІун мяна ачухъ апІру кас гъидихъунзуз, думура – Иудеяйиан кюч гъапІарикан.

²⁶ Думуган паччагъди, Даниялихъинди (вая, жараси кІуруганси, Билтишасарихъинди) илдицну, гъапи:

– Увхъан дугъриданра узуз гъябкъю нивкІ ктибтуз ва дидин мяна ачухъ апІуз хъибдинухъан?

²⁷ Данияли паччагъдиз жаваб вуди гъапи:

– Паччагъди хъипнайи сир дугъаз я хядарихъди лигрудари, я сюгъюрчъири, я фалчъири, ясана фахрийири – гъич сарира ачмиш апІурдар. ²⁸ Амма завариин Аллагъ ал, сирар ачмиш апІурар, – ари Гъадму ву Навухаднасар паччагъдиз, замана аъхирихъна гъюруган фу шулуш, гъапир.

Уву яв ахникк даахнайиган, увуз гъябкъюб магъа. ²⁹ Яв фикрар, паччагъ, жележгдикан ву-яв – ва сирар ачмиш апІури увуз гъюз ккимбуб улупунвуз. ³⁰ Хъа узуз му сир гъаддиз ачмиш гъабхънуки, узу му дюн'яйиъ варитІан аьндарур ву кІури ваъ, хъа узу думу паччагъдиз ачмиш апІбан бадали, – ва фти уву гъалабулугъдикк ккитраш, гъаддин гъавриъ хъидива.

³¹ Паччагъ, увуз гъябкъюб магъа гъаму ву: дийибгъна яв улихъ тикмиш гъапІу дюшкюндар – зурба дюшкюндар, диди аку нур тувра, ва дидин саб рябкъювали къурху гучІ капІра. ³² Думу дюшкюндарин кІулра – марцци гъизиликан, мухурна хилар кІуруш – арсракан, фун ва жвукъар – йифрикан ву. ³³ Къамкъарихъан

зизкъарихъна — рукъкан, хъа зизкъарихъан аси-
на — саб пай рукъкан, тмуну пайра ругдикан ву.
³⁴Хъасин гъябкъвуз: наънан-вуш чав-чаланди,
инсандин хил кадарди, саб гъарз кадабхъну,
дюшкюндариина, дидин рукъканна ругдикан
вуйи ликариина абхъру, ва дураp тикйир-тик-
йир апІуру. ³⁵Сабпну рукъ, руг, йиф, арс ва
гъизил, сабишв'инди жилиина абхъну, хъадну
раццаъ айи нахъвси шулу; микІлу дураp гъа-
хуру, гъятта дураpин шилкъан гъубзундар. Хъа
дюшкюндариина абхъу гъарз, кІуруш, зурба
дагъдиз дюнмиш шулу ва диди вари жил би-
суру. ³⁶НивкІ гъамциб ву. Хъа гъамус, дидин
мяна фу вуш, паччагъдиз ктибтурухъа. ³⁷Уву,
паччагъ, паччгъарин паччагъ вува, увуз Заварин
Аллагъди паччагълугъ, къудратлувал, къувват
ва адлувал тувнавуз, ³⁸инсанар, жилиин лициру-
къан нахшрар ва заварилан тІирхрукъан ничх-
рар, наан ашра, Дугъу дураp яв гъюкмиз тувна
ва увуз табигъ дапІна. Гъизилин кІул — му уву
вува. ³⁹Яв къяляхъ жара паччагълугъ хъибди,
явубси къувватлу дару. Хъасин гъюру шубубпи
паччагълугъди, чавра йифрин, вари жилиин
агъавал апІиди. ⁴⁰Хъа юкъубпи паччагълугъ,
рукъси, мюгъкам вуйиб хъибди. Рукъу вари
фици чабхъуруш ва тикйир-тикйир апІуруш,

фици вари дагъитмиш апІуруш, дидира вари чархъиди ва дагъитмиш апІиди. ⁴¹Увуз гъаџира саб пай гъабар апІру ругдикан кадаънайи, тмуну пайра рукъкан вуйи ликар гъяркънийвуз – миди кІураки, паччагълугъ пай хъибди. Дидиъ рукъан мюгъкамвалин пай хъибди, гъаддиз гъябкъюб вувуз гъаџІ рукъ ва гъаџІсана – руг. ⁴²Зизкъарин асина ликар гъаџІпай рукъандар, тмуну гъаџІпайра ругдиндар – миди улупураки, паччагълугъ сабдиъ мюгъкамди вуш, тмунубдиъ бушди хъибди. ⁴³Увуз гъябкъю рукъ ругдихъди дибикънайиб вуй – гъаџи халкъарра саб тмунубдихъди гъидикъиди, аммаки, рукъ ругдик фици кпикъударш, гъаџи дурарра саб хъидар. ⁴⁴Думу паччагълугъарин вахтари Заварин Аллагъди даима паччагълугъ тикмиш апІиди, сарун ккададабхъруб, имбу халкъарихъан рабгъуз даршлуб. Диди вари гъаму паччагълугъар ккидирчиди ва дагъитмиш апІиди, хъа учв гъаммишандиз гъубзди. ⁴⁵Гъаддиз, чав-чаланди, инсандин хил кадарди, дагъдикан гъарз фици ктабхънуш ва диди рукъна, йифна, ругна, арсна гъизил фици гъачабхънуш, гъябкънийвуз. Гъамци Зурба Аллагъди паччагъдиз гъюз ккимбуб улупу. НивкІ дюзуб вуйи, мянара кайиси ачухъ гъабхънийи.

⁴⁶Мушвахъ Навухаднасар паччагъ, унті жилиз йивну, Даниялиз икрамдиз гъушу, ва пешкешарииндина ицциб ниъ хъайи зигрудариинди дугъаз гъюрматар апІуз амур гъапІнийи.

⁴⁷Паччагъди Даниялиз гъапи:

– Дугъриданра, ичв Аллагъ вари гирами бутартІан зурба Аллагъ ву, паччгъарин Рабби, сирар ачмиш АпІрур ву, фицики ув’ан му сир ачухъ апІуз удукъунвуан.

⁴⁸Мидхъан паччагъди Даниял заан апІуру, дугъаз хайлин багъалу пешкешар тувру, думу вари Вавилондин гъюкумдарди ва Вавилондин вари аьяндрарин аьхюрди дерккру.

⁴⁹Даниялин тІалабниинди Шадрагъдизна, Мишагъдизна, Абид-Нигдиз Вавилондин ляхнар идара апІуз гъюкум тувру, хъа Даниял учв, кІуруш, паччагъдин дараматдиъ имиди гъузру.

Цин ялав

З¹Навухаднасар паччагъди, йирхъцІур хъуршил ягълишин, йирхъуб хъуршил яркъушин ади, гъизилин дюшкюндар тикмиш апІуру ва думу Вавилондиъ Дуир кІуру дерейиъ дивуз амур апІуру. ²Ва чав, Навухаднасар паччагъди, диву дюшкюндариз икрам апІбан бадали вари вилаятарин гъюкумдар, шагъарин

ахьюдар, къадйир, мясляаьтчйир, хазнадарар, къазйир, ва вари юрдарин имбу гьякимар уч аПурю.

³Гирамиламиш аПбан серенжемдиз юрдарин гьюкумдрар, шагърарин ахьюдар, къадйир, мясляаьтчйир, хазначйир, къазйир ва вари юрдарин имбу гьякимар уч гъахьиган ва дюшкюндарин улихъ дийигъиган, ⁴чавши ахью сесниинди гъапи:

– Хъебехъай, вари халкъар, тухмар ва миллетар! ⁵Учвуз швутІрамин, балабнин, пІивнан, къумуздин, саздин сесер ва жара алатариан йивурайи мукъмар гъеерхъубси, унтІ жилиз йивну, Навухаднасар паччагъди диву гъизилин дюшкюндариз икрам аПинай. ⁶Хъа шли, жил’ина ккадакнү, икрам дарапІиш, думу дишлади цІин ялвигъна гатІахъиди.

⁷Ва магъа швутІрамин, балабнин, пІивнан, къумуздин, саздин сесер ва имбу алатарин мукъмар куркІубси, вари халкъар, тухмар ва миллетар жил’ина ахъу ва Навухаднасар паччагъди диву дюшкюндариз дурари икрам гъаПю.

⁸Амма вавилонарин арайиан бязидари, дишлади душну, жугътарикан шикаятвал туву. ⁹Дурари Навухаднасар паччагъдиз гъапи:

– Паччагъ, уву сагъ ишри! ¹⁰ Уву, паччагъди, амур гъапІнийваки, швутІрамин, балабнин, пІивнан, кьумуздин, саздин сесер ва имбу алатарин мукъмар гъеерхъу гъарсари, унтІ жилиз йивну, гъизилин дюшкюндариз икрам апІинай, кІури. ¹¹ Хъа шли, жилиин дахъну, икрам дарапІиш, думу цІин ялвигъна гатІахъиди кІури. ¹² Амма Вавилондин ляхнар идара апІуз уву буйругъ тувнайи жугътар – Шадрагъ, Мишагъ ва Абид-Ниг увухъ, паччагъ, хъпехъурадар, яв бутариз гъуллугъ апІурадар ва уву диву гъизилин дюшкюндариз икрам апІурадар.

¹³ Навухаднасар пис хъюлу ацІу ва Шадрагъна, Мишагъна Абид-Ниг хъади гъюз амур гъапІу. Дулар паччагъдихъна хъади гъафиган, ¹⁴ Навухаднасар гьерху:

– Учву, Шадрагъ, Мишагъ ва Абид-Ниг, йиз бутариз гъуллугъ апІурадар ва узу диву гъизилин дюшкюндариз икрам апІурадар, кІуруб кайиб вуйин? ¹⁵ Ари гъамус швутІрамин, балабнин, пІивнан, кьумуздин, саздин сесерихъди ва жара мукъмарихъди, унтІ жилиз йивну, икрам апІуз гъязур йихъай, ваяки, эгер икрам апІурдаш, учву дишлади цІин ялвигъна гатІахъиди – ва думуган ичв Аллагъдира учву йиз хилариан адрагъур.

¹⁶Амма Шадрагъди, Мишагъди ва Абид-Нигди паччагъдиз жаваб вуди гъапнийи:

– Мидиз жаваб тувбан мяна адар. ¹⁷Учу икрам апІурайи ич Аллагъдихъан учу уърхюз шулу, Дугъхъан учу, паччагъ, цІин ялвигъянра, яв хиларигъянра уърхюз хъиди. ¹⁸Хъа эгер дюрюрхишра – паччагъ, аьгъю йибхъки: яв бутариз учу гъуллугъ апІударча ва уву диву гъизилин дюшкюндариз икрамра апІударча.

¹⁹Думуган Навухаднасар артухъдиси гъюрсламиш гъахъи, Шадрагъдиз, Мишагъдиз ва Абид-Нигдиз ажугълуди гъилигу, айибтІан ургуб ражари артухъди цІа гужал апІуз ²⁰ва чан къушмиан гужлистар эскрариз Шадрагъна, Мишагъна Абид-Ниг илитІуз ва дурар убгурайи цІин ялвигъна гатІахъуз амур гъапІу. ²¹Дурар илитІнийи ва, али палтарра, яни шалврарра, ккуртттарра, пІапІхарра илмиди, цІин ялвигъна гатІахънийи.

²²Паччагъдин пис буйругъниинди цІа гъадмукъан гъизгъин гъапІнийики, гъятта Шадрагъна, Мишагъна Абид-Ниг жазаламиш апІурайи эскрар чиб, цІин ялавну дургну, гъийихнийи, ²³хъа тмуну шубрид: Шадрагъна, Мишагъна Абид-Ниг – илитІну имиди, цІин ялвигъ гъяхънийи.

²⁴ Гъаму вахтна Навухаднасар паччагъ мю-
гьтал духъну, гъялакди гъудужвну, чан гъул-
лугъчйирихъан гьерху:

– Ухъу гъаму шубрид, илитІну имиди, цІиз
гатІахъундаин?

Дугъаз:

– Ав, шубрид гатІахъунхъа, паччагъ, – кІури
жаваб тувнийи.

²⁵ Паччагъдира гъапи:

– Хъа узуз юкбур кас гъаци азадди, сагъди
ва зарарра дархъиди цІигъ лицури рякъюрауз;
хъа юкбурпир малайикдиз ухшар ву.

²⁶ Навухаднасари, цІихъна душну, дих гъапІу:

– ВаритІан заан Аллагъдин лукІар вуйи
Шадрагъ, Мишагъ ва Абид-Ниг! Душв’гъян
гъюдучІвай!

Думуган Шадрагъна, Мишагъна Абид-Ниг
цІигъян гъюдучІвуру. ²⁷ Мушвахъна юрдарин
гъюкумдрар, шагърарин ахъюдар, къадйир,
паччагъдин багахъна вуйидар уч гъахъи – ва
цІихъан му ксариз зарар тувуз дархъиб дурариз
гъябкънийи: кушаркъан хъургнадайи, палатра
сагъди имийи, ва дурарихъан гъубгубдин ниъ-
къан гъюрадайи.

²⁸ Ва Навухаднасар паччагъди баян гъапІ-
нийи:

– Чан малайик гъаьну, Чахъ хъугъну имбу Чан лукІар азад гъапІу Шадрагъдинна, Мишагъдинна Абид-Нигдин Аллагъдиз аферин! Дурари паччагъдин амур тамам гъапІундар, чпин уьмур гъайиф гъапІундар – аммаки, чпин Аллагъ ктарди, сар бутдизкъан я гъуллугъ, ясана икрам гъапІундар.²⁹ Вари халкъариз, тухмариз ва миллетариз гъамциб амур вуйиз: шли Шадрагъдинна, Мишагъдинна Абид-Нигдин Аллагъдикан гъюрматсузди улхури гъахъиш, думу гъит тикйир-тикйир апІри ва дугъан халра ккидипри. Гъаз гъапиш, му Аллагъди азад апІруганси, сар бутдихъанра гъаци азад апІуз даршул.

³⁰Хъасин паччагъди Шадрагъна, Мишагъна Абид-Ниг Вавилондиъ ужудар гъуллугъарихъ дерккру.

Навухаднасарин къюбни нивкІ

³¹«Навухаднасар паччагъ – жил’ин аликъан вари халкъариз, тухмариз ва миллетариз. Ислягъвал ва хъуркъувалар ишричвуз!

³²ВаритІанзаан Аллагъди узуз улупу керематарикан ва аьлааматнан лишнарикан ктибтуз ккундузуз.

³³Фукъан дарин зурба Дугъан керематар
 Ва къудратлу ву Дугъан аьлааматнан
 лишнар!

Дугъан паччагълугъ ву даима
 паччагълугъ,

Гьюкумра – вари вахтариз уьмурлугъ.

4 ¹Узу, Навухаднасар, жвуван хулаъ, гъай-
 гъура ктарди, яшамиш шулайза, жвуван
 ужагъариъ ужуди йигъар адаурайза. ²Амма
 нивкІ гъябкъзуз ва диди гучІ кипзук; ахру
 йишв'ин нивкІукди гъябкъюбди къурхулу
 гъапІзу. ³Ва, йиз нивкІун мяна ачухъ апІбан
 бадали, Вавилондин аьяндрар вари хъади гъюз
 амур гъапІза. ⁴Дуфну хъуркъний сюгъюрчйир,
 фахрийир, хядариз лигрудар ва фалчйир; узу
 ктибтза дурариз йиз нивкІ, амма дурарихъан
 дидин мяна тувуз гъабхъундаи.

⁵Аьхирки Даниял гъафи (йиз бутдин гъюр-
 матнаан дугъаз Билтишасар кІура) – дугъаъ
 гирами бутарикан вуйи марцци рюгъ а. Узу
 дугъаз нивкІ ктибтза. Узу гъапица:

⁶– Билтишасар, сюгъюрчйирин аьхюр! Увуъ
 гирами бутарикан вуйи марцци рюгъ айиб аьгъя-
 зуз ва уву, фуну сир вушра, рягъятди ачмиш
 апІурва. Ари гъамус, фициб нивкІ узуз дябкъ-
 наш, хъебехъ ва, диди фу улупураш, йип узуз.

⁷ Йиз ахникк дахънайиган, узуз гъябкъю
нивкІ магъа:

Жилин къял'ин кудубчІвѳура саб
ягъли гъар –

⁸ Дурумлу гъар, зурба гъар,
Ягълишин айиб завуккнакъан,
Рябкъруб жилин тлихъан
кІулихънакъан;

⁹ кІаж алиб гъалин, йимиш хруб,
чавра вари тухъ апІруб.

Дидин сирникк кка жилин нахшрар,
кюлеригъра апІури мукъар завун
ничхрар,
ва тухъ шула вари чІивишин дидкан.

¹⁰ Ва, йиз ахникк даахнайиган, гъябкъзуз
хъана нивкІукди – ис шула завариян Марци
Гъаравул* ¹¹ ва ахю сесниинди кІура:

„Гъар алдабтІай, кюлер вари
кутІурччвай,
кІаж алдабхъай, йимешарра
гъидирчай.

КІанккан дидин гъит гъергри вари
нахшрар,

* 4:10 Мушваъ, рябкъру гъялариан, малайикдикан
кІура.

Кюлеригъян тІирхну гъютІурччври
ничхрар.

¹² Анжагъ къабуч, ччивар ккайи,
чюлин укІар-кІажаригъ,
йибтІну рукъна йифрихъди,
жилик сабди гъит чав гъубзри.

Гъит думу жибкІри заварин
чиграхъди,
гъубзри жилин укІаригъ
нахшрарихъди.

¹³ Хъибди мягърум фагъмихъанна
инсандин,
Фагъум тувну хъибди дидиз
нахшрарин,
Ва гъамци, ав, ургуд йискъан
гъябгъиди.

¹⁴ Гъаму амур – къарар ву Гъаравларин,
Жаза гъаму – гафра ву Марццидарин!
Гъар жилин чІивириз ибшри хабар:
Инсаниятдин паччагълугъдиин ву
гъюкумдар
ВаритІанзаанур.

Шлиз тувну ккунш, Дугъу паччагълугъ
тувра,
паччагъвализ аскканурра адаура“.

¹⁵ Магъа фициб нивкІ гъябкънуш узуз, Навухаднасар паччагъдиз; хъа уву, Билтишасар, дидин фици гъавриъ ахъруш, йип ари. Фицики йиз паччагълугъдиъ сар аьяндрарихъанра мидин жини сир ктибтуз шуладар, хъа увхъан шидивухъан, гъаз гъапиш увуъ гирами бутарикан вуйи марцци рюгъ авуъ».

Данияли нивкІун мяна ачухъ апІуру

¹⁶ Даниял, дугъаз Билтишасарра кІура, саб вахтнан арайиъ, гъах духъну, дийигъу – дугъаз кюллу гучІ гъабхъи. Паччагъди гъапи:

– Билтишасар! Гъаму нивкІу ва дидин мянайи уву къурхуллу дарапІри.

Думуган Билтишасари жаваб вуди гъапи:

«Йиз агъа! Ужу шлийи, яв хайир даккнидариз гъябкънийиш дициб нивкІ, яв душмнариз ибшри дидин мяна.

¹⁷ Увуз гъябкъю гъар, дурумлу ва зурба, завариккнакъан ягъли ва жилин тлихъан кІулихънакъан рябкъру, ¹⁸ гъалин кІаж али, бегъер хру, вари тухъ апІру, кІанакк жилин нахшрар ккади шлу, хъа кюлеригъ завун ничхрар гъяди шлу, – ¹⁹ му уву вува, я паччагъ! Уву зурба вуйир ва къудратлур вува; яв зурбавал гъадмукъан за дубхънаки, гъятта завухъна рубкъура,

хъа гъюкумра яв жилин тлихъан кІулихъна дарабгъна.

²⁰ Паччагъдиз, заварилан исина Марцци Гъаравул дуфну, дугъу гъамци кІури, гъябкъ-ну: «АлдабтІай гъар, тІанкъ апІинай, анжагъ ччивар хъайи къабуч гъубзри жилик, чюлин укІаригъ, рукъан ва йифрин зунжрари йибтІ-ну, гъит думу заварин чиграхъди жибкІри ва, ургуд йис ккудубшайизкъан гагъди, вягъши гъяйванатарихъди гъаци гъубзри». ²¹ Миди улупура, я паччагъ, ВаритІанзаанури йиз гъюкумдриз, паччагъдиз, фициб пай къисмат дапІ-наш. ²² Инсанарин арайиъ яшамиш хъидарва, хъа вягъши гъяйванатарихъди; укІ ипІидива, малариси, ва завун чигру къяши апІидиву. Гъамци ургуд йис гъябгъидияв – ва инсаният-дин паччагълугъдиин ВаритІанзаанурин гъюкум алибдин гъаври хъидиву: Дугъу думу Чаз ккунирихъна тувра. ²³ Амма къабучна гъарин ччивар гъитуз амур дапІна – гъаци вуйиган паччагълугъ увухъна къяляхъ тувиди, гъад-мура – вари гъюкум Заваринуб вуйибдин уву гъаври гъахъиган.

²⁴ Гъаддиз, паччагъ, йиз мясляягнахъ хъпе-хъуб ккун апІураза: яв гунгъар хайирлу ляхнари-инди ккерк, хъа яв гъякъсузвал – касибарихъна

вуйи рягъмлувалиинди; ва гьадмуган, белки, яв ужудар вахтар ярхи шул».

НивкI тамам шулу

²⁵ Гьаму вари Навухаднаса́риин улубкьнийи.

²⁶ ЙицIикьюб вазлилан Навухаднаса́ри Вавилондиъ чан дараматдиин ккабалгнайи гьваариин сейир апIурайи.

²⁷ — Зурба Вавилон, паччагьдин шагьур, магьа, — гьапи паччагьди, — йиз адлувализ ва гьюрматназ йиз кьувватниинди ва йиз кьудратниинди узу дивуб!

²⁸ Дугъан ушвниан му гафар удучIвайизра завариан сес гьафи:

— Хъебехъ, Навухаднасар паччагь! Гьамус-дихъанмина паччагьлугъдихъ мягьрум вува.

²⁹ Инсанарин арайиъ ваъ, хъа вягьши нахш-рарихъди яшамиш хьидива; малариси, чру укI ипIидива. Гьамци ургуд йис гьябгьидияв — ва инсаниятдин паччагьлугъдиин ВаритIанзаанурин гьюкум алибдин гьаври хьидиву: Дугьу думу, Чаз шлихъна ккундуш, гьадгьвахъна тувра.

³⁰ Ва гьадмусяаьт Навухаднаса́риин гьаму вари улубкьнийи. Дидхъанмина сарун думу инсанарин арайиъ имдайи, ва, малиси, дугьу укI ипIуйи, завун чигру думу кьяши апIуйи;

дугъ'ин, люкъран зирквсиб, куш илибшнийи
ва шибарра – ничхрин бацарстар.

Навухаднасари Аллагъ адлу апІуру

³¹ Гъамци вахтар гъушу; узу, Навухадна-
ри, кІул за дапІну, завузди гъилигза – ва фа-
гъум-фикрихъна гъафизу. Узу ВаритІанзаану-
риз шюкюр гъапІза, Даима Гъузруриз аферин
гъапиза ва Дугъан адар гъапІза:

Гъюкум Дугъан вуда гъюкум даима,
вари вахтариз – Дугъан
паччагълугъра.

³² ФукІа-мукІа дар жилиин али
инсанар;
Заварин къуватар, инсанарра жилин,
Фици ккунш Чаз, гъаци апІиди идара.
Дугъан хилхъан гъич сарира бисидар
Ва: «ГъапІрайир Вува?» – Дугъаз зат
пидар.

³³ Гъадму герендиъ фикрихъна гъафиза;
гъафизухъна паччагъвалин машгъурвал, ад ва
къудрат. Багахъна вуйидари ва везирари узу къа-
бул гъапІу. Узу цІийикІултІан паччагъ гъахъиза,
ва йиз къудратра айибтІан ахъю гъабхънийиз.

³⁴ Ва гьамус узу, Навухаднасари, Заварин
Паччагь адлу апІураза, Дугъаз шюкюр апІураза:

Дугъан ляхнар ву дюзидар,
Дугъан рякъяр ву гьякълудар;
Дугъан гьюкми асккан апІур
фурслудар.

Балтасарин мярака

5 ¹Саб ражари Вавилондин паччагь Балтасари агъзур чан везирариз саб зурба мярака тешкил апІуру ва дурарихъди чавра чяхир убхъуз хъюгъру. ²Пиян гъашиган, дугъан аба Навухаднасари Ерусалимдиъ айи Аллагъдин хул'ан гъахи гъзилин ва арсран гварар-гажнар хуз буйругъ тувру: паччагъди, дугъан хпари ва дугъан дишагълийири, ва гъацира дугъан везирари гъадму гварар-гажнариан убхъуз хъюгъди. ³Ерусалимдиъ айи Аллагъдин хул'ан духнайи гварар-гажнар хъади гъафиган, паччагъди, дугъан хпари ва дугъан дишагълийири ва гъацира дугъан везирари гъадрариан убхъуз хъюгъю. ⁴Дурари убхъуйи чяхир ва апІуйи шюкюр чпин бутариз – гъзилинна арсран, йифринна рукъан, гвакІликанна гъвандикан кадаънайидариз.

⁵ Саб дупну мушв'ина инсандин хил арайиз гъафи ва диди паччагъдин дараматдин лизиди дабснайи цалик, лампайин гъаншарнаъ, бикІуз хьюгъю. БикІурайи хил паччагъдиз гъябкъю – ⁶ ва дугъан машнан рангар ккадатІу, дугъак къурхувал кабхъю, ликар гъюдли гъаши ва къамкъар саб-сабдик йивуз хьюгъю. ⁷ Паччагъди, фалчйир, фахрийир, хядарихъди лигрудар хъади гъачай кІури, гъарйир-чІигъар апІуз хьюгъю – хъасин Вавилондин му аьяндрариз гъапи:

– Шли узуз гъаму дибикІнайиб гъурхиш ва дидин мяна ктибтиш, дугъ'ин уъру палат алабхъиди, дугъаз гардандикк ккабхъюз гъизилин зунжур тувди ва думу гъюкуматдиъ шубурпи кас хъиди.

⁸ Магъа гъафи паччагъдин гъуллугънаъ айи аьяндрар, аммаки я дибикІнайиб урхуз, я дидин гъавриъ итуз дурарихъан гъабхъундайи.

⁹ Думуган Балтасар паччагъдиз бегъем гучІ гъабхъи, дугъан машнан рангар ккадатІу, ва дугъан везирарик гъалабулугъ кабхъю.

¹⁰ Паччагъдин дадайиз, паччагъна дугъан везирар фтикан улхураш, хабар гъабхънийи. Дугъу, мярака гъябгъюрайи хулаз дуфну, гъапи:

– Паччагъ, уву сагъ ишри! Сабра дарди гучІ гъабхъунвуз ва машнан рангар ккадатІнияз. ¹¹ Яв

паччагълугъдиъ чаъ гирами бутарихъан вуйи марцци рюгъ айи сар кас яшамиш шула. Гъеле яв абайин гъюкмин вахтарира кимиди дугъаз инсандиз хас дару учІру фикир, аьяндарвал ва гирами бутаринубсиб фагъум айиб варидариз мялум дубхъна. Навухаднасар паччагъди, яв абайи, думу кас фалчйирин, сюгъюрчйирин, фахрийирин ва хядарихъди лигрударин ахъюрди дерккнийи – паччагъди чав, яв абайи! ¹² Дугъаъ, паччагъди Билтишасар ччвур тувнайи Даниялиъ, аламатнан рюгъ а, гъяркъю нивкІарин мяна ачухъ апІуз хъувал ва зигъим а, сир айибдин гъаври хъувал ва дючІюбгънайиб гъюдубчуз удукъувал а. Даниялиз дих апІри – дугъу мяна ачухъ апІидивуз.

¹³ Магъа паччагъдихъна Даниял хъади гъафи. Паччагъди дугъаз гъапи:

– Иудеяйиан йиз абайи хъади гъафидарикан вуйи гъаму Даниял кІурур уву вуна? ¹⁴ Увуъ гирами бутарикан вуйи марцци рюгъ а, увуз учІру фикир, аьяндарвал ва аламатнан фагъум а кІури, деебхъназуз. ¹⁵ Гъаму дибикІнайиб урхуз шулуш кІури, ва узуз дидин мяна ктибтуз шулуш кІури, магъа узухъна аьяндрарна сюгъюрчйир хъади гъафну, амма дурарихъан, дидин мяна фу вуш, ачухъ апІуз шуладар. ¹⁶ Хъа

узуз сир айиб ачухъ апІуз ва дючІюбгънайиб
гъюдубчуз ув'ан удукъуру кІури, деебхънайиз.
Ари гъамус, гъаму дибикІнайиб урхуз ва узуз
дидин мяна ктибтуз ув'ан удукъиш, ув'ин уъру
палат алабхъидивуин, гардандикк ккабхъуз
гъизилин зунжур тувдивуз ва гъюкуматдиъ
шубурпи кас хъидиву.

¹⁷ Данияли жаваб вуди кІуру:

– Пешкешар увуз гъитарва, гъюрматарра
жарадариз апІарва. Узу паччагъдиз дибикІ-
найиб гъаци урхарза ва, диди фу улупураш,
думура ктибтарза.

¹⁸ Паччагъ! Навухаднасариз, яв абайиз, Ва-
ритІанзаан Аллагъди паччагълугъ, гъяйбат,
машгървал ва адлувал тувну. ¹⁹ Аллагъди ду-
гъаз туву къудратлувалин улихъ вари халкъар,
тухмар ва миллетар гукІуни дийигъну гъахъну:
чаз ккунир паччагъди дариз зигуйи, хъа кку-
нириз рягъим апІуйи, ккунир заан апІуйи,
ккунир асккан апІуйи. ²⁰ Аммаки дугъу чав
гизаф заанди дисуз хъюгъю, фурслу ва да-
магълу гъахъи, ари гъаддиз думу паччагъдин
тахтналан илдитнийи. Ва чан вари машгърва-
лихъ мюгътаж гъапІинийи. ²¹ Дидхъанмина думу
инсанарин арайиъ яшамиш шули гъахъундар
ва фагъум-фикриинди нахшриз ухшар гъахъну;

чІуру дажйирихъди хъади, малиси, укІ ипІури
гъахъну, завун чиграхъди жикІури гъахъну –
гъамци та-а-п инсаниятдин паччагълугъдин
ВаритІанзаан Аллагъдин гъюкум алибдин ва
Чаз ккунир Дугъу паччагъвалиина за апІуз
удукърубдин учв гъавриъ ахъайизкъан.

²² Хъа уву, Балтасар, дугъан бай, му вари увуз
абгъяшра, кІваантІан мютІюгъ гъахъундара.

²³ Уву Заварин Раббийиз аькси удучІвунва: Ду-
гъан Хул’ан адагъну духнайи гварар-гажнариан
яв везирарихъди, яв хпарихъди ва дишагълийи-
рихъди чяхир убхъурава. Уву арсранна гъизилин,
йифринна рукъан, гакІвликанна гъвандикан
кадаънайи, фукІа дярйбкъру, фукІа дерехъру
ва фтинкІа гъаври даршлу бутариз шюкюр
апІурава, хъа яв уъмурна яв къадар-къисмат
Чан хилиъ айи Аллагъдиз шюкюр апІурадара.

²⁴ Гъаци вуйиган Гъадгъухъан гъапІну дуфнайиб
ву думу хил ва дидикІнайидар ву му гафар.

²⁵ Магъа мушвак дибикІнайиб: МЕНЕ МЕ-
НЕ ТЕКЕЛ У-ПАРСИН.

²⁶ Ва магъа миди улупурайиб:
МЕНЕ – «Аллагъди яв паччагъвалин йигъар
тяйин гъапІну ва дидин аьхир дивну».

²⁷ ТЕКЕЛ – «Уву терезариин гъеерцну ва, ли-
гуруш, пучІу хъасир вува».

²⁸ ПЕРЕС* – «Яв паччагълугъ пай дапІна ва медйиризна фарсариз тувна».

²⁹ Думуган Балтасари амур гъапІу – ва Даниялиин уьру палат алабхънийи, дугъан гардандиъ гъизилин зунжур абхънийи ва, гъюкуматдиъ думу шубурпи кас ву, кІури, мялум гъапІнийи.

³⁰ Гъадму йишван Балтасар, Вавилондин паччагъ, йивну гъакІнийи. Паччагъ Мидияйи-ан вуйи Дари кІурур гъахъи, думуган Дарийин йирхъцІурна къюд йис вуйи.

Даниял асланарихъди ичІаъ

Б¹ Дари паччагъди вари паччагълугъ вуйибси варжна къар юрдарин гъакимар дерккбанди гъахъи. ² Хъа дурарин зиинра – шубур гъюкумдар (гъадму гъисабнаан Даниялра), юрдарин гъадму гъакимари мурарин улихъ сургъу-гъисаб тувруси ва паччагъдизра саб зарар даршлуси. ³ Гъаму юрдарин гъакимаринна гъюкумдрарин арайиъ Даниял тафавутлу шулайи, фицики дугъаъ сариъра адрубсиб рюгъ айи, гъаддиз паччагъди думу вари паччагълугъдиъ ахъюрди дерккуз фикир апІурайи.

* ^{5:28} ПЕРЕС – У-ПАРСИН гафнан ялгъуз къадар.

⁴Хъа гъюкумдрари ва юрдарин ахъюдари кІуруш, Данияли паччагълугъдин ляхнар фици кІули гъахурайкІан кІури, тахсир кипруб абгуз ккунди, ул хъибтри гъахънийи. Аммаки дугъаз тягъна-тјумбюгъ йивруб дурариз гъич саб фукІара гъибихъундаи: Данияли вари дугъриди идара апІурайи, дугъан я дјозди дяргъюрайиб, ясана кучІал кайиб бихъуб гъич мумкин дайи.

⁵Думуган дурари гъапи:

– Даниялиз аькси вуйиб ухъуз фукІара бихъурдар. Анжагъ думу чан Аллагъдин Къанундихъди гъягъюрайивалтІан, дугъан тахсир абгуз хъибдар.

⁶Думуган гъаму вари гъюкумдрарина юрдарин гъякимари, саб хилди паччагъдихъна дуфну, гъапи:

– Дари паччагъ, уву сагъ ишри! ⁷Паччагълугъдиъ айикъан вари гъюкумдрари, шагърарин ахъюдари ва юрдарин гъякимари, паччагъдин багахъна вуйидари ва дерккнайи къадјири – гъамрар вардари гъисаб апІураки, паччагъди гъадагъайин буйругъ тувуб лазим ву: эгер сар фужкІа сумчІур йигъандин арайиъ, увуз ктарди, жан паччагъ, шлизкІа жарариз – я гирами бутдиз, ясана сар касдиз – ккарагиш, думу асланари итІуз ичІаз гатІахъну ккунду.

⁸ Гъациб гъадагъа илив, жан паччагъ, къанун адабгъ – къатІ’и вуйи къанун, мидийиринна фарсарин дючІрюбгъру къанун.

⁹ Дари паччагъ рази гъахъи ва дугъу гъадагъа апІру къанун адабгъу. ¹⁰ Амма Даниял, мициб къанун адабгънайиб чаз аьгъяшра, чан хулаз душну, Ерусалимдин терефназди унчІвар али заъхъан хулаъ йигъан шубубан къамкъариина ис шули, муганайизси чан Аллагъдиз ккарагури ва Дугъаз шюкюр апІури гъахъи. ¹¹ Гъатмундар дугъахъна саб хилди гъафи – ва дурариз думу, чан Аллагъдиз ккарагури, гъяркъю. ¹² Думуган дурар паччагъдихъна гъушу ва дугъаз дугъан гъадагъа апІру къанун кІваин гъапІу:

– Уву къанун адабгънадайвахъа, эгер сар шликІа сумчІур йигъандин арайиъ, увуз ктарди, я паччагъ, шлизкІа жарариз – я гирами бутдиз, ясана сар касдиз – ккарагиш, думу асланари итІуз ичІаз гатІахъну ккунду.

Паччагъди гъапи:

– Думу къатІ’и вуйи къанун, мидийиринна фарсарин дючІрюбгъру къанун ву!

¹³ Мушвахъ дурари паччагъдиз гъапи:

– Хъа магъа, Данияли, Иудеяйиан хъади дуфнайидарикан сари, я уву, жан паччагъ, ясана уву дебккнайи гъадагъа гъисабназкъан

гъадагъурадар. Думу йигъан шубуб ражари ккарагура.

¹⁴Мициб хабар гъеебхъу паччагъдиз дерд-хажалат гъабхьи. Думу Даниял уърхбанди гъахьи – хъябяхъдизкъан думу жазайиккан азад апІру чарйир агури гъаши. ¹⁵Амма гъатмундари, паччагъдихъна саб хилди дуфну, гъамци кІуйи:

– Увуз аьгъявузки, паччагъ, мидийиринна фарсарин къанундиинди паччагъдин саб гъадагъара, вая саб буйругъра батІул апІуз шлудар дар.

¹⁶Думуган паччагъди Даниял хъади гъюз гъиту ва думу асланар айи ичІаз гатІахъуз амур гъапІу.

Дугъу Даниялиз гъапи:

– Гъаммишан уву икрам апІурайи яв Аллагъди уърхриву!

¹⁷Хъасин, ахъю гъван дубхну, ичІан гурихъ хъипу, ва паччагъдин тІубланихъди ва нукрарин тІубланарихъди, йикърарнаъ айиганси Даниял жазаламиш апІбан бадали, ичІин мугъур алабсу. ¹⁸Хъасин паччагъ чан ужагъариз гъушнийи, ва, ипІрубкъан дирипІди, дугъу пашманди йишв адапІнийи, дугъаз нивкІра гъафундайи. ¹⁹Хъайигъан паччагъ гвачІинин акв илибшури гъудужву ва дишлади асланар

айи ичІахъна гъялакди гъушу. ²⁰ Даниял айи ичІахъна хъуркьубси, паччагъди гъалабулугъ кади дугъаз дих апІуру:

– Я чІиви Аллагъдин лукІ, Даниял! Гъаммишан уву икрам апІурайи яв Аллагъдихъан уву асланарихъан уърхюз гъабхънийкІан?

²¹ Ва мушвахъ Данияли паччагъдиз гъапи:

– Паччагъ, уву сагъ ишри! ²² Йиз Аллагъди Чан малайик гъаъну, дугъура асланарин муз-музар илитІну – магъа гъамци дурарихъан узук кучузкъан гъабхъндар, фицики узу Аллагъдин улихъ сабдинкъан тахсиркар дарза, яв улихъра, паччагъ, саб ляхнинкъан тахсиркар дарза.

²³ Думуган паччагъ мициб ляхнинин гизаф шад шулу ва Даниял ичІ’ан адагъуз амур апІуру. Даниял ичІ’ан адагъу ва, лигуруш, дугъаз, чан Аллагъдихъ хъугъувализ лигну, асуллагъ хатІа дубхънадайи.

²⁴ Паччагъди Даниялиина аьрзачи гъахъи ксар хъади гъюз ва дурар, чпин веледарра, хпарра хъади, асланарихъна ичІаз гатІахъуз амур апІуру. Дурар, ичІан кІаназ хъуркъайизра, асланари, алархъну, тикйир-тикйир гъапІнийи.

²⁵ Гъадмуган Дари паччагъди гъамци гъибикІнийи:

«Жилиин аликъан вари халкъариз, тухмариз ва миллетариз. Учвуз ислягъвал ва хъуркъувалар ишричвуз! ²⁶Магъа йиз буйругъ: йиз гъюкмикк ккайикъан вари паччагълугъ Даниялин Аллагъдин улихъ гукІуни ва гучІ кади ибшри.

Фицики думу ву чІиви Аллагъ

Ва гъузрур ву даима,

Дугъан паччагълугъ ккутІруб дар,
гъюкмин Дугъан аьхир хьибдар.

²⁷Дугъу уърхюра ва апІура азад,

Завариин ва жилариин

керематар, аьлааматнан лишнар

улупура.

Дугъу гъюрхну асланархъан Даниял».

²⁸Ва Дари паччагъдин гъюкмин вахтари, хъасин Персияйин Кир паччагъдин вахтарира, Даниял сагъ-саламатди яшамиш шули гъахъну.

Даниялиз юкъуб нахшир рякъюб

7 ¹Балтасарин, Вавилондин паччагъдин, гъюкмин садпи йисан Даниялиз, чан ахникк даахнайириз, нивкІан гъябкънийи. Дугъу думу нивкІ гъибикІнийи.

Мушвахъ дугъан ихтилат ккебгъра.

²Данияли гьамци кІура: йишвну даахнайиган, узуз гьациб нивкІ гъябкъюнзузки, зурба гьюлиин, заварилан дүфну, юкьуб жүрейин микІ-тІурфан гьедебгнайи ³ва гьюлиан юкьуб зурба вягыши гъяйванатар удучІурайи, чиб-чпиз ухшар дарудар.

⁴Сабпиб аслансиб вуйи, ва дидик люкьран хлинцар кайи. Амма хъасин, дидин хлинцар кадатІну, гьитІибккнуну, думу, адмиси, ликри дебккнуну ва дидиз инсандин фагьум тувну, гъябкъюнзуз.

⁵Гъатмуну гъяйванат къялхъан ликариина за дубхънайи швеъсиб вуйи. Дидин ушвниан, кІираригъан, шубуб кІураб гьитІибгънайи. Ва дидиз: «Гъудубжвну, увуз ккунибкъан йикк ипІин!» – кІури, ихтияр тувнайи.

⁶Хъасин узуз сабсана вягыши гъяйванат гъябкъуз – думу пеленгсиб вуйи, ва дидин йирфарикна юкьуб хлинцц ктучІвнайи. Муну гъяйванатдиин юкьуб кІул алийи, ва дидиз гьюкум тувнайи.

⁷Хъасин йиз йишвандин нивкІукди узуз юкьубпи вягыши гъяйванат гъябкъуз – ажу-гълу, къурхуллу, яман къувват айи, дидиъ зурба рукъан силбар айи. Фу алабхъишра, диди «хъумпІ» дапІну, вари хътІюбкъюйи ва

дагъитмиш апІуйи, хъа хъирибгъуб ликариккан апІуйи. Думу гъатмуну вягъшийириз ухшар дайи, дид'ин йицІуб кІарч алийи. ⁸ Узу думу кІарчарихъ ул хъипза – ва дурарин арайиъ сабсана бицІи кІарч кудубчІвнади гъябкъзуз, ва, дидиз йишв апІбан бадали, айидарикан шубуб кІарч удугънайи. Думу кІарч, инсандиъси, улар айиб вуйи ва заанвал кади улхру ушв алиб вуйи.

⁹ Хъасин узуз гъябкъзуз:

Айи мушваъ дивну тахтар,
тахт'ин Йисар Кюгъневуйир.

Лизи йифси – Дугъан палтар,
Кушар – ччилан лизи хъаси.

Тахтра дугъан – ву цІин ялав,
Тахтнан чархар – мурз али цІа.

¹⁰ Ахмиш духъна гъати селлер цІин,
удучІвурѳ Дугъан.

Дугъан гъуллугънаъ а варжар-агъзрар,
Гъязурра ву агъзрар-агъзрар.

Деънийи Судйир,
Ва арццнийи китабар.

¹¹ КІарчлин ушвниан дамахлу гафар удучІв-хъанмина ккебгъну, та-а-ап думу вягъши йивну

йибкІайизкъан, хъа дидин жандак, цІигъ гъип-
ну, терг апІайизкъан, фу гъабхънуш, узуз вари
гъябкъюнзуз. ¹² Имбу вягъшйирихъан гъюкум
тадабгънайи, амма дулариз уьмур гъибтнийи –
вяда хъайизкъан.

¹³ Ва гъябкъзуз йишвандин йиз нивкІукди:

Дифарихъди зав'ан фуж-вуш сар шула
багахъ – инсансир ву думу.
Хъади гъушний, хъуркъси,
думу Йисар Кюгъне вуйирихъна.

¹⁴ Тувний дугъаз гъюкум, гъюрмат ва
паччагълугъ,

Вари халкъар, тухмар ва миллетар
хъиди дугъаз мютЮгъ.

Дугъан гъюкум, батІул даршлу,
ву даима,

Аьхир адруб хъибди Дугъан
паччагъвалра.

¹⁵ Узук, Даниялик, гъалабулугъ кабхъзук –
узуз гъябкъюбди къурхулу гъапІзу. ¹⁶ Узу, ди-
йигънайидарикан сарихъна дуфну, гъамдин
варибдин фици гъаври духъну ккундуш, ду-
гъхъан гъерхза. Дугъу узуз, гъябкъюбдин мяна
ачухъ апІури, гъапи:

¹⁷ – Гъаму юкъуб зурба гъяйванат – жилиин шуз имбу юкъур паччагълугъ ву. ¹⁸Амма хъасин паччагълугъ ВаритІанзаанурин марццидарихъна тувди, ва дурари аьсрариинди ва гъаммишандиз паччагъвал апІиди.

¹⁹Думуган узуз имбударихъна гъубшуб дару, пис ажугълу, рукъан силбар айи ва йифрин бацар али, алабхъуб вари, «хъумпІ» дапІну, хътІюбкъру ва дагъитмиш апІру, хъа хъирибгъубсана ликариккан апІру юкъубпи вягъшийин фици гъавриъ ахъруш, аьгъю апІуз ккун гъабхъизуз.

²⁰Гъацира дидин кІул’ин али йицІуб кІарчли фу улупураш, ва аьхиримжи кІарч, чаз йишв азад апІбан бадали шубуб кюгънедар адахъган удубчІвуб – му улар айи ва заанвал кайи гафар апІру ушв али кІарч, имбудартІан аьхюди рябкъруб – фу вуш, аьгъю апІуз ккун гъабхъизуз.

²¹Узуз гъаму кІарч марццидарихъди дявдиъ ади ва дурар ккагъри ади гъябкъюнзуз, ²²та-а-ап чан Йисар Кюгъневуйир гъяйизкъан гагъди – ва думуган ВаритІанзаанурин марццидарихъна гъякъ’вал гъурубкънийи: вахт улубкъу, ва марццидар гъюкмихъна гъафи.

²³Жаваб вуди дугъу гъапизуз:

– Юкъубпи вягъшийин гъамци гъаври духъну ккунду: жилиин имбудариз ухшар

дару юкьубпи паччагълугъ хьибди, ва диди жилиин алибкъан вари абшвди, лик йивури ва дагъитмиш апІури хьибди. ²⁴ Хъа йицІуб кІарчлин гьамци гъаври духъну ккунду: гьаму паччагълугъдиъ йицІур паччагъ хьиди, хъа-син – гъиди сарсана, муганаз айидариз ухшар дарур, дугъу шубур паччагъ ултІуккиди. ²⁵ Думу ВаритІанзаануриз аьксиди улхури хьиди ва ВаритІанзаанурин марццидариз гюн тутруври хьиди, машквар ва Къанун батІул апІуз къаст хьибди. Ва марццидарра дугъан гьюкмиз тувну хьибди – саб муддатназ, къюб муддатназ ва гъацІ муддатназ. ²⁶ Амма чпин тахтариина Суд-йир гъиди – ва дугъъан гьюкум дючІюбгъиди, думу чавра терг апІиди ва гьаммишандиз тІанкъ апІиди. ²⁷ Хъа ВаритІанзаанурин марццидарин халкъдиз паччагъвална, гьюкумна заварин кІанакк вари паччагълугъарин къудрат тувди. Дугъан паччагълугъ даима паччагълугъ ву, гъар фуну гьюкум дугъаз мютІюгъ ва табигъ хьибди.

²⁸ Гьамдиинди ихтилат ккудубкІура.

Узук, Даниялик, зурба къурхулувал каб-хъзук, машинан рангарра ккадатІнийиз. Ва узу гьаму вари йиз кІваъ сирси гьюбхюнза.

Даниялиз якъ ва къун рякъюб

8 ¹ Балтасари паччагъвал апІури шубудпи йисан узуз, Даниялиз, сабсана нивкІ гъябкъюнзуз – гъатмунубдихъна, сабпибдихъна, аълава вуйиб.

²Узу Элам уълкейин Сузы кІуру шагърин гъалайиъ ади гъябкъюнзуз. Узу Улав кІуру гъанавдихъ хъади гъябкъзуз. ³Узу кІул за гъапІза ва гъябкъзузки: гъанавдин гъирагъдихъ саб якъ дийибгънайи. Дид’ин къюб ярхи кІарчар алийи, ва саб кІарч, узуз рябкъюри, гъатмунубтІан къанди удубчІвуб вушра, ярхиб вуйи. ⁴Ва узуз гъябкъзузки, гъаму якъру, къиблайиздина, кафарийиздина ригъ алабхъру терефназди кІул йивурайи, ва дидин улихъ вягыши гъяйванатарикан сабдихъанра дийибгъну гъубзуз шуладайи, ва сабдизра дидхъан мюгълет адайи. Диди, чаз фу ккундуш, гъадму вари апІурайи, ва дидин къувватра гъюблан-гъюбаз артухъ шулайи.

⁵Узу гъаму ляхнин фикрикк ккахъзу – ригъ алабхъру терефнахъанди, вари жил ккадапІури, жиликкъан ктрубкІри, къун гъюрайи, ва дидин унтІаъ зурба кІарч айи. ⁶Думу узуз гъанавдихъ дийибгънади гъябкъю къюб кІарч али якърахъна зигну гъюрайи, дид’ина зурба

ажугълувал ади жабгъну гъюрайи. ⁷ Ва узуз гъябкъзузки, багахъ гъабхыган, хъана артухъди ажугълу дубхъну, диди якъраз йивуру ва дидин къюбиб кІарчарра улдушвуру. Якърахъан диди удубкъну дугъубжвуз гъабхъндайи; къуну думу алдабку ва ликариккан гъапІу – якъраз аькси хъуз мумкинвалкъан гъабхъндайи. ⁸ Хъа къун хъана гизаф къувватлу гъабхънийи – ва мушвахъ, думу къудратлу гъабхыган, ахю кІарч дубгъну, дидин ерина жара юкъуб кІарч итІигъу, дюн'яйин гъарсаб терефназди.

⁹ Дурарикан сабдиин хъана сабсанра кІарч илибшнийи; цІийина думу бицІиб вуйи, амма хъасин ахю гъабхы ва къиблайиздина, ригъ удубчІвру терефназдина гюрчег вилаятдихъинди гъачІабкку. ¹⁰ БицІи кІарч заварин къушмихънакъан за гъабхы, саб пай къушум ва саб пай хъдар диди жилиина ирчу ва дурар ликариккан гъапІу. ¹¹ Диди, къушмин Ахъюрихънакъан за дубхъну, гъар йигъандин гъурбан апІуваларихъ Думу мягърум гъапІу ва Дугъан Марцци Ужагъ кабцІу. ¹² Ва гъар йигъандин гъурбан апІувалихъди, къушумра дидихъна аьрвалар хуз тувнийи. Диди гъакъикъат жил'ина гатІабхъу; гъамци чан гъяракатарий думу улихъ гъубшу.

¹³Ва узуз, санур малайикди кІури, хъа гъат-мунур малайикди кІурайирихъан гьерхри, гъебхъзуз:

– Гъар йигъандин гърбан апІбакан, аьрвалар хуз ва ккидипуз тувнайи Марцци Ужагъдикан, аьжуз дапІнайи къушмикан улупдар вари гизаф вахтназ давам шули гъузуйкІан?

¹⁴Гъатмунури жаваб туву:

– Къюд агъзурна шубудварж гърбнар апІуз лазим шлу гвачІниндизна хъябяхъдизкъан; хъасин Марцци Ужагъ цІийи алапІиди.

Жабраили нивкІун мянайин гъаври аьру

¹⁵Гъаму нивкІ дьабкъну, узу, Даниял, дидин мянайин гъаври хъуз чалишмиш гъахъунза – ва йиз улихъ фуж-вуш, рякъбарин жилижвисир, дийигъдиз. ¹⁶Ва узуз Улав гъанавдин сес гъебхъзуз – диди дих апІурайи:

– Жабраил! Улупдарин думу гъаври аь.

¹⁷Думу узу дугъужвнайи йишвахъна гъюз хъюгъю. Думу дуфну хъуркъган, узу, пис гучІ кабхъну, машнахъди ккадакзу. Хъа дугъу узуз гъапи:

– Аьгъю йибхъки, эй инсан: гъаму улупнайидари дюн’яйин аьхиримжи вахтарикан аьян апІура.

¹⁸ Дугъу узухъди гафар апІурайи вахтна, узу, амриан душну, машкІанаккди ккадакнудахънайза. Думу узук куркІу, ликриина узу за гъапІу ¹⁹ ва гъамци гъапизуз:

– Гъамусяаѳт узу увуз аѳхириѳ, ажугълу ѳигъари, ккудукІру вахтари фу шулуш, хабар тувурзавуз. ²⁰ Увуз кѳюб кІарч али якъ гъабкѳюнвуз – мурар паччгъар ву – мидийирин ва фарсарин. ²¹ Хъа кѳун – му грек паччагъ ву. УнтІаѳ айи аѳхю кІарчра – му сарпи паччагъ ву. ²² КІарч улдубшвну, ва дидин ерина юкѳуб кІарч удучІвну – миди улупураки, думу халкъдин юкѳуб паччагълугъ хъиди, амма сабпибсикъан кѳувватлу дарудар.

²³ Хъа му паччагълугъарин аѳхирихъна, нягъякъ’валар тухъди гъахъиган, бичран улар айи, иблисвалиѳ бажаранлу паччагъдин гъюкум хъибди. ²⁴ Думу гужлир хъиди – амма жвуван кѳувватниинди ваѳ. Дугъу зурба алархъбар-ккидирчбар апІиди, гизаѳ писвалар апІиди, кѳудратлударра, марццидарин халкъра гъирмиш апІиди. ²⁵ Зурба аѳмалдар, думу чан иблисвалин гизаѳ ляхнар апІуз хъуркъди – ва фурслу хъиди. Хабар хъайизра, дугъу гизаѳдар гъирмиш апІиди, – ва Аѳхюдарин Аѳхюризра аѳксиди удучІвиди.

Думу тІанкъ апІиди – амма инсандин хил’ан ваъ.

²⁶ Хябяхъяриканна гвачІинаरिकан вуйи улупнайидар кайидар ву. Амма увуз гъябкъю нивкІ сабан жиниди гъибт; думу улуркъюз ккимбу ярхла йигъарикан ву.

²⁷ Узу, Даниял, гъадмукъан бизар духънай-зуки, гъятта швнуд-сад йигъан, кетІерццну, дахънура гъахъунзу. Хъасин узу гъудужвза ва хъана паччагъдин гъуллугънаъ дийигъза. Узу нивкІукди гъябкъюбдиан пис къурхувалиъ ади гъахъиза ва дидин гъаври гъахъундайзу.

*Даниял Аллагъдиз ккарагуб ва Жабраили
аъянвар тувуб*

9 ¹ Мидийирин тухмиан вуйи, Ахаш’варушдин бай Дарийи Вавилондиъ паччагъвал апІури садпи йис вуйи. ² Гъадму вахтна узу, Даниял, Гирами Китабарин гъавриъ ахъзуки: Ереми пайгъамбариз вуйи РАББИЙИН гафназ тялукъ вуди, Ерусалим ургцІур йисандин арайиъ дарабгънайиб ва тІараш дапІнайиб вуди гъубзну ккунду...

³ Узу Аллагъдиз, йиз Раббийиз, дих гъапІунза; узу Дугъаз ккарагури ва миннатар апІури гъахъунза, швумалвалин лишан вуди, ирин

палат алабхъну ва рюкъдиъ дусну, ушвар дисури гъахъунза. ⁴Узу РАББИЙИЗ, йиз Аллагъдиз, ккарагури гъахъиза ва, гъамци кІури, гунгъар гардандиъ гъидисза:

– Я Рабби, зурба ва къудратлу Аллагъ! Уву ккунидарихъди ва яв табшуругъар кІулиз адагъурайидарихъди вуйи вафалу ккунивалин йикърар уърхюрава, – ⁵хъа учу гунгъар гъапІунча, тахсиркрар вуча, аървалар гъахунча ва аькси гъудужвунча, Яв табшуругъар ва Яв къанунар нигъ гъапІунча. ⁶Ич паччгъариз ва гъюкумдрариз, ич абйириз – ич уълкейин вари халкъдиз Яв гъаравшари, пайгъамбрари Яв ччвурнахъан кІуру вахтна, хъпехъундарча. ⁷Уву гъякъ вува, йиз Рабби, хъа учу гъамусяаьт аьйибнакк ккахъначу – Иудеяйинна Ерусалимдин агъалйир ва вари Израил: багахъ ва ярхла яшамиш шулайидар, Увухъна вуйи ич вафасузвализ лигну, учу наана утІурккнуш, гъадму уълкйириъ айикъандар учу вари. ⁸Я РАББИ! Аьйибнакк ккача учу, ва ич паччгъар, ва гъюкумдрар, ва ич абйир, гъаз гъапиш Увуз аьксивалин гунгъар гъапІунча. ⁹Раббийи, ич Аллагъди, учуз рягъим апІри ва хил алдабгъри, учу Дугъаз къаршу удучІвнушра, ¹⁰РАББИЙИХЪ, ич Аллагъдихъ, хъпехъури гъахъундаршра, Чан

гъаравшарихъди, пайгъамбрарихъди учуз туву насигъятар кІули гъахури гъахъундаршра. ¹¹Вари Израил Яв Къанундилан улдучІвну – Увухъ хъпехъуз даккунди, чпин машар илдицну. Ва уч’ина Мусайин, Аллагъдин гъаравашдин, Къанундиъ дупнайиси, нянат гъафну, – фицики Аллагъдин улихъ гунагъкрар вуча. ¹²Учкан ва ич гъюкумдрарикан вуйи Дугъан гафар кІулиз удучІвну: Дугъу уч’ина зурба бала гъабхну – Ерусалимдиъ гъабхъибсиб заварин кІанакк сарун саб йишваъкъан гъабхъиб дар. ¹³Мусайин Къанундиъ дупнайиси, балайикк ккахъунчу, аммаки Увуз, РАББИЙИЗ, ич Аллагъдиз ккарагундайча, ич гунгъарихъан ярхла гъахъундайча, Яв гъякъикъат саймиш гъапІундайча. ¹⁴Ва РАББИЙИРА уч’ин бала алапІуз къан гъапІундайи, учу дидикк ккитнийи. Гъякъ ву РАББИ, ич Аллагъ, Чан вари ляхнариъ, хъа учу Дугъахъ хъпехъури гъахъундайча.

¹⁵Я Рабби, ич Аллагъ, Уву зурба къувватниинди Яв халкъ Египетдиан адаунва, ва Яв ччвурра гъамусдизкъан варидариз машгъур ву – хъа учу гунгъар апІури гъахъунча ва тахсиркрар вуча. ¹⁶Я Рабби! Уву гъякъ вува – вушра Яв хъялна ажугълувал Яв Ерусалим шагърихъан ва марцци йишв вуйи Яв

дагъдихъан ярхла апІин. Ич гунгъар ва ич абйирин тахсрар себеб дубхъну, Ерусалим ва Яв халкъ гъунши халкъариз гъясбикк ккадар. ¹⁷ Яв лукІран ккарагувал ва миннат ебхъ сарун, я ич Аллагъ – тІараш дапІнайи Яв Марци Хал, Яв Уву бадали, Рабби, Яв ужувлиинди нурлу апІина. ¹⁸ Хъебехъа, йиз Аллагъ, – ва ебхъ сарун! Саб ул йива – Яв ччвурнахъ хъайи ич шагъур фици тІараш дапІнаш, лига! Учү увуз ккарагурача, ич дугъривалик умуд кади ваъ, хъа Яв зурба рягъмлувалик. ¹⁹ Рабби, ебхъа! Рабби, хил алдабгъа! Рабби, гъаври ахъа! Ич тавакъу, къаназ гъидрибтди, кІулиз адабгъа – Яв Уву бадали, йиз Аллагъ, фицики му шагъур Явуб ву ва халкъра Явуб ву, Яв ччвурнахъ хъайидар.

²⁰ Гъамци кІури гъахъиза узу, ккарагури ва йиз гунгъиканна йиз халкъдин, Израилин, гунгъикан йиз кІваъ айиб ачухъ апІури ва йиз Аллагъдин марци дагъдин гъякънаан РАББИ-ЙИЗ, йиз Аллагъдиз, ккарагури. ²¹ Ва магъа, узу ккарагурайиган, сабпи улупбаъ узүз гъяркъю Жабраил, узухъна гъаънайир, дитІирхну гъафи ва йиз улихъ дийигъу. Му хябяхъдин гъурбнар хру вахтна гъабхъиб вуйи. ²² Узүз насигъят туври, дугъу гъапи:

– Даниял! Узу увуз аьгьвалат аьян апІуз гьа-
 фир вуза. ²³ Уву ккарагуз хьюгьюбси, буйругъ
 тувнийи, ва думу увуз, Аллагьдиз гирами ву-
 йириз, аьян апІуз гьафунза. Буйругъ аннамиш
 апІин ва улупубдин гьавриъ ахъ. ²⁴ Яв халкъдиз
 ва гирами Шагъриз ургцІур ражари ургуд йис
 ккилигури гьузуз улупна. Гьадму вахтнан ара-
 йиъ Аллагьдихьна вуйи яв халкъдин аьксивал
 кІваълан гьархиди, гунагъ ккебкиди ва жазайи-
 инди тахсирнахъан марцци хьиди. Гьадмуган
 даима гьякъ'вал гьубзиди, гьябкъюб ва гьюз
 имбуб ачухъ хьувал къайд апІиди, Аллагьдиз
 бахш апІбан лишан вуди, варитІан Марцци
 йишвкан ччим кадатиди. ²⁵ Агьгю йибхьки ва
 гьаври ахъки: Ерусалим цІийикІултІан деб-
 ккуз амур апІбахъан та-а-ап Ччим кадатнайи
 Гьюкумдар гьяйизкъан, ургуб ражари ургуд
 йис гьябгьиди. Хъасин хъанара йирхьцІурна
 къюб ражари ургуд йис гьябгьиди – гьаму
 вахтна майданна шагърин арх цІийи алаиди,
 амма думу балйирин вахт хьибди. ²⁶ ЙирхьцІур-
 на къюб ражари ургуд йис улдубчІвган, Ччим
 кадатнайир дудургну хьиди, ва дугъан фужкІа
 гьузидар. Шагъурра, Гирами халра гьамус шлу
 гьякимдрин инсанари тІараш апІиди. Дугъан
 аьжал, штар улучІвгансиб, хьибди, ва дявдин

а̀хиризкъан балйир улуркъиди. ²⁷ Дугъу ги-
зафдарихъди ургуд йисаз йикърар йитИиди. Ва
гъацІ ургуд йисаз дугъу гъурбан апІувалар батІул
апІиди, хъа думу йишв'ин Аллагъ гъясбикк
ккадру алчагъ'валар хъиди – та-а-ап тІарашчи-
йин тѣйин дапІнайи а̀хир хъайизкъан гагъди.

Лизи палтар али кас

10 ¹ Кири, Персияйин паччагъди, гъюкум
хъапІри шубудпи йисан Даниялиз (вая
жараси, Билтишасариз) а̀янвал – зурба дявди-
кан гъякъ хабар – шулу. Даниял улупубдиинди
му а̀янвалин гъаври гъахъну.

² Гъадму вахтназ улихъна тамам шубуб гъяф-
тайин арайиъ узу – Даниял – пашманвалиъ
ади гъахъунза: ³ ицци хурагар гъитІундарза,
йиккунна чяхрин ниъкъан хъапІундарза, ва
гъаму шубуб гъяфтайин арайиъ жандикан ицци
ниарра кдатундарза.

⁴ Хъа сабпи вазлин къанна юкъудпи йигъан
узу Тигрис кІуру зурба нирихъ хъайза. ⁵ Узу кІул
за гъапІза – ва гъябкъзуз: Аллагъдин гъуллу-
гъчийиин шлустар лизи палтарра алди, къялаъ
гъизилин чІулра идибтІну фуж-вуш дийигъна.

⁶ Дугъан беден – багъалу гъвансиб, маш –
цІайлапнин крибчувалсиб, улар – чирагъарин

цІийирсар, ликар-хилари дабхнайи йифриси нур туврайи, хъа сесра, гизаф инсанар сабишв'инди ягъалди улхругансиб, вуйи.

⁷ Анжагъ сар узузІан, ДаниялизтІан, гъяркъюндайи думу, хъа узухъ хъайи адмийириз гъяркъюндайи; амма дурарик гъациб къурхулувал кабхънийики, гъятта дурар гъарма саб йишвахъинди гьергу ва жин гъаши. ⁸ Узу сар хъимиза, ва гъаму улупбаъ шулайиб сар узузІан гъябкъюндайзуз. Ва жандиъ айи гуж вари гъубшдиз, узу кучІвзу ва иллаж гъахъизу. ⁹ Узуз дугъан дих гъеебхъзуз – ва му дихнан сес кубкІси, гъаврихъан душну, маш кІанаккди ккадакзу. ¹⁰ Мушвахъ узук хил кубкІнийи ва диди за гъапІзу – магъа гъамус, хилар ккудукъну, къамкъариинди дусназа.

¹¹ Ва дугъу гъапизуз:

– Даниял, Аллагъдин гирами! Узу увуз кІурубдин гъаври йихъ. Гъудужв, фицики узу увухъна гъаънайир вузу.

Гъаци гъапи дугъу узуз, узура гукІуни гъудужвза. ¹² Дугъу узуз гъапизуз:

– ГучІ мапІан, Даниял! Уву, яв Аллагъдин улихъ кІул ис дапІну, абгъюваларихъна чалишмиш хъуз хъюгъю гъятта садпи йигъланмина, яв гафар деерхъна. Яв гафар сеbeb

вуди дуфнайир вуза. ¹³Персияйин паччагълугъ уьбхру малайик къанна сад йигъандин арайиь узуз къаршуди дийигъну гъахъну. Душваъ узу Персияйин паччгъарихъди машна-машди гъахъунза – ва узухъна кюмекназ Микаил, заан малайикарикан сар, гъафнийзухъна. ¹⁴Хъа гъамус, аьхирзамандихъна яв халкъдиз фу шулуш, увуз ктибтуз гъафунза, гъаз гъапиш рябкъюрайиб гъадму йигъарикан ву.

¹⁵Гъамци кІуйи дугъу узуз, хъа узу, кІул ис дапІну, чІал дибисну дийигъза. ¹⁶Амма фуж-вуш сар, инсандин юруш айир, йиз кІвантІарик куркІу – думуган узу чІалниина гъафиза ва йиз улихъ дийигънайириз гъапиза:

– Я аьхюр! Улупбахъди аьян шулайи вахтна, узу аьзиятнакк ккади гъахъунзу, йиз жандиан къувватра удубчІву. ¹⁷Узхъан, йиз агъайин лукІрахъан, увухъди, йиз агъайихъди, гафар апІуз шуйкІан? Узуъ затра аман имдарзуъ, ва хътабгъурайи илра кмиди бисурайиз.

¹⁸Ва хъана фуж-вуш сар, инсандин юруш айир, узук куркІну – ва йиз аман гужал гъапІу. ¹⁹Дугъу гъапи:

– ГучІ мапІан, Аллагъдин гирами! Сагъ ишриву, кІубанди гъуз, кІубанди гъуз!

Дугъан гъаму гафарихъди йиз жандиз къуватра гъафи. Узу гъапиза:

— Йип, я ахюр! Уву йиз къувват къяляхъ тувунва.

²⁰ Ва дугъу гъапи:

— Узу увухъна гъаз гъафир вуш, абгъянуз? Гъамусяагъ узу фарсар уърхру малайикдихъди вуйи женгназ къяляхъ хътакурза, хъа думу ккудубкІумитІлан грекар уърхру малайик гъюру.
²¹Амма вушра, Гъякъ Китабдик фу дибикІнаш, хабар дебккдизавуз. Дурарихъди вуйи женгнагъ узуз сарира кюмек апІурадарзуз, анжагъ МихаилитІан, учву, жугътар, уърхру малайикдитІан.

Малайикди аъянвал тувуб давам шула

11 ¹Алабхъиган, Михаилихъанди узур гъахъунза, дугъаз Мидийирин паччагъ Дарийин гъюкмин садпи йисан кюмекра гъапІунза.

²Ва гъамус узу гъякъкъят кІурзавуз. Персияийи хъана шубурсан паччагъ хъиди, хъа вартІан девлетлур юкърпир хъиди. Девлетну думу къудратлу апІиди, ва дугъу грекарин паччагълугъдиз къаршуди вари гъяракатназ хиди.

³Хъанара къудратлу паччагъ гъиди, дугъу, хилиь зурба гъюкум ади, чаз фу ккундуш,

гъадму апІиди. ⁴Амма думу гъюблан къяляхъ дугъан паччагълугъ ккадабхъиди, ва юкьуб те-рефнахъинди жара хъибди, ва дугъан веледариз ккубкъидар, ва думу сарун муганайиз айиган-сиб хъибдар. Дугъан паччагълугъ тадабгъиди ва жарадариз тувди.

⁵Къибла паччагъ гужал хъиди, амма дугъан къушмарин ахъюдарикан санур думутІанна гужал хъиди, ва думу хъана артухъ ругар-жиларин эйси хъиди.

⁶Йисар гъягъиди — ва сар-сариз кюмек хъубан йикърар йитІиди. Му йикърар мюгъкам апІбан бадали, къибла паччагъдин риш кафари паччагъдиз швушвди гъягъиди. Амма думу дишагълийихъан гъюкум дибисну гъибтуз хъибдар, кафари паччагъ чавра гъузидар: вахт улубкъиган, паччагъдихъди дугъан хпирра терг апІиди, дугъахъди хъайидарра, дугъан веледра ва дугъаз кюмек туврайидарра.

⁷Думу дишагълийин ччиварикан сабуну цІаб тахтнинина гъибди. Думу кафари паччагъдин къушмиз къаршуди гъягъиди ва дугъан гъалйириъ архъди — дурариин алархъиди ва гъалибвал гъадабгъиди. ⁸Ва кІалбиъ урзну дапІнайи дурарин бутарна арсран ва гъизилин багъалу гъаб-гъажагъ дугъу тадагъиди ва

Египетдиз гъахиди. Мидин къяляхъ дугъу сакъюдар йисари кафари паччагъдик ктукъидар. ⁹ Хъасин кафари паччагъ къибла паччагъдин паччагълугъдиъ архъди, амма чан вилаятдиз къяляхъ хътакбакк ккуркъди.

¹⁰ Хъа дугъан баяри дяви ккебгъди ва зурба къушум сатІи апІиди. Думу къушум, селлерси ахмиш дубхъну, улихъна гъябгъиди ва душмнин гъалйирихънакъан рубкъиди. ¹¹ Къибла паччагъ, бегъем хъял кубчІвну, кафари паччагъдихъди женгназ удучІвиди. Хъа кафари паччагъди зурба къушмар уч апІиди, амма дулар душмнин хилиъ ахъди. ¹² Му къушмар ккагъиган, къибла паччагъ дамахлу хъиди. Агъзрариинди эскрар терг апІиди дугъу, амма гъалиб хъидар. ¹³ Кафари паччагъди цІийи къушмар уч апІиди, муганайиз айибтІан гизаф. Йисар гъягъиди – ва думу алархъиди, хъана ахъю ва ужуди яракъламиш дапІнайи къушмарихъди. ¹⁴ Думу вахтари гизафдар къибла паччагъдиз аькси гъудужвиди. Улупубдиъ айиганси, яв халкъдигъянра къаршу вуйидар гъудужвиди, дулар ккагъди.

¹⁵ Кафари паччагъ гъиди, гъала вуйи шагъур, гургутум руг дабхъну, бисиди. Къиблайин къувватар ккагъди, гъятта ужударстар къушмарихъанкъан къаршу дийигъну гъузуз хъидар.

¹⁶ Хъа дуфнайири, чаз фу ккундуш, гъадму апИиди, ва сарихъанра дугъан улихъ дийигъну гъузуз хъибдар; думу гюрчег вилаятдиъ къайд хъиди, думу дугъан гъюкмиъ абхъди. ¹⁷ Дугъаз вари паччагълугъдин гъюкумдар агъа хъуз ккун хъибди, чан душмнихъди сабшвхъанди хъува-лин йикърар йитИиди ва чан риш, думу душман терг апИбан бадали, дугъаз хпирди тувди, амма думу кИулиз удубчИвидар — фукIа апIуз хъибдар. ¹⁸ Думуган думу гъюлерихъ хъайи вилаятаризди гъягъиди ва дурарикан гизафдар дисиди, амма жарадарин къушмарин ахъюри дугъан писва-лин ахир дивди ва чан писвалин жаваб тувуз гъитди. ¹⁹ Думу чан вилаятдин гъалйириз къя-ляхъ гъиди, аммаки ккагъди, паччагъвалилан ултIуккиди ва шилкъан имдарди гъюдучИвиди.

²⁰ Тахтнииная жарар гъиди ва дугъу, пачча-гълугъдин девлетар артухъ апIуз, налукар уч апIрур гъаъди. СацIиб вахт гъябгъиди — думу-ра терг апИиди, амма ачухъди, ясана женгнаъ дарди, жараси.

²¹ Жарар гъиди тахтнииная — алчагъ вуйир; дугъаз паччагъдин адлувал тувну хъибдар. Думу хабарсузди гъиди ва паччагъвал жинжалвали-инди бисиди. ²² Дугъан улихъ къушмар, улуб-чIву штуси, фана апИиди ва дагъитмиш апИиди,

Йикърарин варитІан заан гъуллугъчийихъди сабси. ²³ Сар-сарихъанди хъпан йикърар йитІну, дугъу дурар чІюргъиди. Дугъан адмийир цІидарди хъиди, амма думу къувватлу хъиди. ²⁴ Думу хабарсузди вартІан бул вилаятариз гъиди ва душвариъ я чан абйири, ясана чан абйирин абйири дарапІуб апІиди. Чаз ккубкъуб, тадабгъуб ва гъацира имбу девлетар, пай апІури, харж апІиди; мюгъкам шагърариз пис къастар апІиди – вахт хъайизкъан гагъди.

²⁵ Чан вари къувват ва гъизгъин ялав дугъу къибла паччагъдиина диш апІиди, дугъ’ина зурба къушум хъади гъягъиди. Къибла паччагъра гизаф къувватлу, зурба къушмихъди женгназ удучІвиди, амма къаршу дийигъну гъузуз хъибдар: дугъхъан жиниди пис къастнан йикърар йитІиди. ²⁶ Думу дугъан суфрайихъан ипІурайидари терг апІиди, дугъан къушмар, штун селлериси, терг апІиди, ва дявдиъ хайлиндар йихиди. ²⁷ Къюр паччагъ, чІуру къаст ади, саб суфрайихъ деъди ва чиб-чпиз кучІлар апІиди, амма дурарин фукІа кІулиз удубчІвидар, гъаз гъапиш аьхирин вахт гъелелиг дуфну ади хъибдар. ²⁸ Кафари паччагъ, аьхючвеъ тадабгъубра хъади, хулаз хътакиди, ва Гирами Йикърариина чІуру къаст апІиди, ва думу

фикир гъяракатнак кипди. Хъасин думу чан вилаятдиз хъадакнугъиди.

²⁹ Тяйин дапІнайи вахтна думу хъанара къиблайизди гъягъиди, амма муганайиз гъаб-хъибсиб сарун хъибдар. ³⁰ Дина римлянарин гимйир гъиди, думу кІуруш, гучІ дубхъну, къяляхъ хътаркиди.

Думу Гирами Йикърарикан вуйи хъюлан ялавну ургури хъиди ва гъяракатнаъ учІвди – хъадакнугъюри айири, дугъу Гирами Йикърарихъан хъадахънайидарихъди саб гаф апІиди. ³¹ Дугъхъан гизаф къушмар гъиди ва Гирами Хулан гъала кабцІиди, гъар йигъандин гъурбан апІувалар батІул апІиди ва душваъ Аллагъ гъясбикк кадру алчагъ’вал хъибди. ³² Гирами Йикърар масу тувдариз дугъу мелз йивру гафар апІиди. Амма чпин Аллагъ кІваинди имбудар къувватлу хъиди ва гъяракатнаъ учІвди. ³³ Хъа фагъумлудари халкъдиз вягъз-насихъят тувди ва саб вахтназ дулар утІурккури хъиди – турихъди ва цІихъди, йисирвалиинди ва тІараш’валиинди. ³⁴ Мидиъ дулариз сацІиб кюмекра гъибди – гизафдар дуларик ктикъиди, амма кІваантІан дарди. ³⁵ Ва фагъумлударикан бязидар, читинвалар алдаури, лизи гъяксикъан марцц шули, аьхиримжи вахтаризкъан утІурккури

хъиди, фицики аьхирзамандин вахт гьелелиг дуфну хьибдар.

³⁶ Хъа паччагъди, чаз фу ккундуш, гьадму апИиди. Думу дамахлу хъиди, ва вари бутартІан чав зиина дисиди, ва вари бутартІан зурба вуйи Аллагъдиз аьксиди ибариз асуллагъ дерехъуб пуз хьюгъди. Ажугълу йигъар ккудукІайизкъан дугъаз ккуниси хьибди. Гъаз гъапиш, шулу дупнайиб дубхъну ккундийи. ³⁷ Дугъу я чан абйирин бутарихъна, я дишагълийирин Ккунирихъна, ясана фицибкІа жара бутдихъна чан фикир жалб апИидар, фицики дурартІан чав заанди дисиди. ³⁸ Дурадин ерина дугъу гъалйирин бутдиз гъюрматар апИиди – чан абйириз аьгъдру бутдиз, гъюрматар апИиди гъзизилиинди, арсриинди, багъалу гъванариинди ва девлетлу савкъатаринди. ³⁹ Жарадарин бутдин кюмекниинди дугъу ижми гъалйир рагъиди, хъа чав саймиш гъапИдариз дугъу зурба гъюрматар апИиди, дурагъ гизафдариин гъакимарди дерккди, ва дурагъиз пешкеш вуди жилар пай апИиди.

⁴⁰ Аьхиримжи йигъар улуркъиди ва къибла паччагъ дугъина гъягъиди. Амма кафари паччагъ дугъин тІурфанси алархъиди, яракълу аьрабйирихъди, атлуйирихъди ва гизаф къадар гимйирихъди. Думу жюрбежюр вилаятарилан

селси гъягъиди, ⁴¹ ва гюрчег вилаятдиз гъиди, ва йицІдар агъзрариинди дугъу талаф апІиди. Амма Эдум, Муав ва гизаф къадар Аммудин агъалйир дугъан хиликк ккахъидар. ⁴² Дугъу чан гъюкум жара вилаятариинара рабгъиди, гъятта Египетра мициб къисматнаккан ккудубчІвидар. ⁴³ Дугъу багъалу девлетар дисиди — гъизил ва арс ва Египетдин вари девлетар; Лувимдинна Кушимдин халкъар дугъаз табигъ хъиди.

⁴⁴ Ригъ удубчІвру ва кафари терефнахъанди гъюрайи хабрари дугъак бегъем гучІ кипди, ва, пис хъял дуфну, гизафдар дагъитмиш ва терг апІури, думу дина гъягъиди. ⁴⁵ Дугъу чан па-ччагъдин чадрар гъюлинна марци йишв вуйи гюрчег дагъдин арайиъ гъатІарцциди.

Амма дугъан аъхир гъибди, ва дугъаз шликІа кюмек апІидар.

Бахтаварар ву ккилигури гъузуз удукърудар

12 ¹ Малайикди давам апІуру:
— Думуган Микаил, заан малайика-
рикан сар, яв халкъ уърхур, дуфну хъуркъди,
фицики гъич саб халкъдиинра гъелелиг улу-
луркъу бала-къазйирин вахтар гъиди. Думуган
яв халкъ къутармиш хъибди — Китабдик кади
гъахъидар вари.

²Ва накъвариъ даахнайидарикан
уягъ хъиди гизафдар:

даима уъмриз — садар,

даима аъйибназ — гъатмундар.

³Фагъумлудар нурлу хъиди — завун
ахсрарси,

Гъякъ рякъюхъ хъаърудар — хядарси,
гъаммишандиз, аьсрариз!

⁴Хъа уву, Даниял, му гафар жиниди уърх ва
китаб, мугъур йивну, хъябкъну гъибт — аьхи-
римжи вахтаризкъан. Думуган гизафдари, ря-
къяр-чарйир агури, чпин аьгъювалар артухъ
апИиди.

⁵Ва узуз, Даниялиз, гъябкъюнзуз: кьюрсана
дийигънайи — санур нирин гъатму гъирагъ-
дихъ, тмунурсана гъамуну гъирагъдихъ. ⁶Ва
дурарикан санури Аллагъдин гъуллугъчийиин
шлустар лизи палтарра алди нир'ин дийигъ-
найирихъан гьерхра:

— Гъамусдиз ебхъузкъан дерехъу гъаму фила
ккудубкИидикІан?

⁷Ва узуз лизи палтар алди нир'ин дийигъ-
найирин жаваб гъеебхъунзуз. Дугъу, кьюбиб
хиларра завузди гъачІарккнуну, Аьсрариинди
ЧИвириинди ху гъапІу: саб муддатналан, кьюб

муддатналан ва гъацІ муддатналан – гъаму вахтналан, Гирамийишван халкъдин къувват ккадрабгърубси гъабхъиган, вари ккудубкІиди.

⁸Узу хъпехъурайза, амма гъаври шуладайзу. Ва узу гъерхза:

– Йиз агъа, хъа му вари фит’инди ккудубкІуйкІан?

⁹Дугъу жаваб туву:

– Фикрар мапІан, Даниял, гъарах! Му аьхиримжи йигъаризкъан жин дапІнайиб ва, мугъур йивну, хъябкънайиб ву. ¹⁰Гизафдар марщ хъиди, нурлу хъиди ва имтигъяндиан адаиди, хъа гъякъсузари, кІуруш, гъякъсузвалар апІуб давам апІиди. Ва гъякъсузар аннамиш’валихъна гъидар, аннамиш’валихъна фагъумлудар гъиди.

¹¹Гъар йигъандин гъурбан апІувалар дерккъанмина ва Гирами йишваъ Аллагъ гъяспикк ккадру алчагъ’валар ккергъхъанмина агъзурна къюдваржна урчІвцІур йигъ ккудубшиди. ¹²Бах-таврар ву, муддат улубкъиган, агъзурна шубудваржна сумчІурна хъуд йигъ улдубчІвайиз, ккилигури гъузрудар ва вафалуди гъузуз удукърудар.

¹³Хъа уву, аьхир гюзлемиш апІури, яв рякъюьди гъарах. Уву яв вахтна архаин хъидиву, аммаки хъасин увуз рубкъруб гъадабгъуз гъуджвидива – аьхиримжи йигъан.

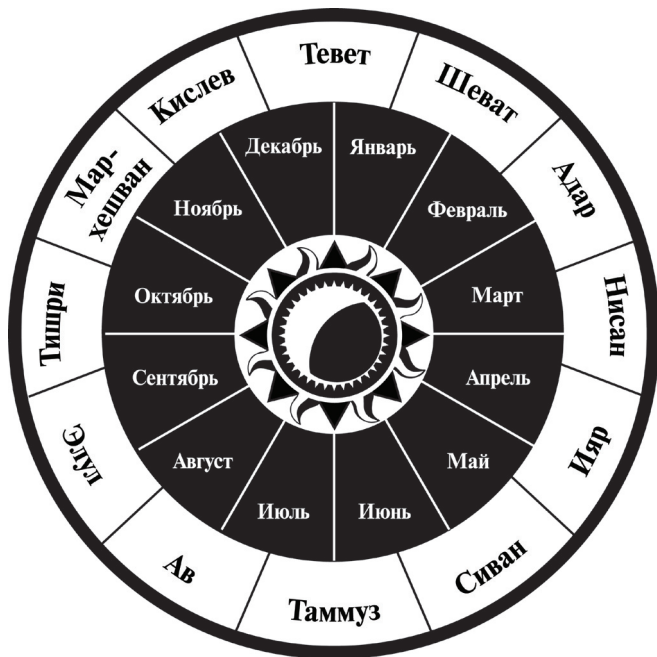
**«Эстер» ва «Даниял» китабарик
кайи гъядисйирин
хъайи-хъайибси вахт**

Ихъ девриз улихъна 605-562-пи йисар	Вавилондин паччагъ Навухаднасарин паччагъвал.
Ихъ девриз улихъна 597-пи йис	Навухаднасари Ерусалим гъибисну. Аллагъдин Хал тIараш ва чиркин гъаІну. Иудеяйин паччагъ Йихуяким ва халкъдин ахъюбсиб пай йисирвализ гъадагъну.
Ихъ девриз улихъна 586-пи йис	Навухаднасари Ерусалим дармадагъин гъаІну. Вавилондин йисирвал.
Ихъ девриз улихъна 558-530-пи йисар	Персияйин паччагъ Кири паччагъвал.
Ихъ девриз улихъна 539-пи йис	Кири Вавилон гъибисну. Вавилон паччагълугъдин ахир.
Ихъ девриз улихъна 538-пи йис	Аллагъдин Хал цIийикІултІан тикмиш апІбан ва жугътар къяляхъ апІбан гъякънаан Кири указ. Йисирарин саб пай Иудеяйиз къяляхъ гъюру.

«Эстер» ва «Даниял» китабарик кайи...

Ихъ девриз улихъ-на 515-пи йис	Аллагъдин цИийи Хал тикмиш дапІну ккудубкІувал ва гирами апІувал.
Ихъ девриз улихъна 522-486-пи йисар	Персияйин паччагъ Дари І-рин паччагъвал.
Ихъ девриз улихъна 486-465-пи йисар	Персияйин паччагъ Ксеркс І-рин (гъадму Ахаш'веруш ву) паччагъвал. «Эстер» китабдик кайи гъядисйир.

Кюгъне жугьдарин календарь

Кюгъне жугьдарин календарь вазлинна-ри-гъдинуб гъабхъну.

Йискъубан сабпи ваз нисан вуди гъабхъну.

Исихъ Эстерин китабдиъ чпикан дибикІ-найи асас гъядисйир гъийин деврин календариинди тувна.

Ихъ эрайиз 486 йис улихъна – Ксеркс І (Ахаш'веруш) Персияйин паччагълугъдин тахтниина гъювал.

3:12 – сабпи вазлин йицІишубудпи йигъ ихъ эрайиз улихъна 474-пи йисандин 17-пи апрелихъди дюзди гъюру.

8:9 – шубубпи вазлин къанна шубудпи йигъ – ихъ эрайиз улихъна 474-пи йисан 25-пи июнь.

9:1 – йицІикъюбпи вазлин, яни адарин, йицІишубудпи йигъ – ихъ эрайиз улихъна 473-пи йисан 7-пи март.

9:15 – адар вазлин йицІиюкъудпи йигъ – ихъ эрайиз улихъна 473-пи йисан 8-пи март.

Персияйн паччагьлугъ, ихь эрайиз улихьна VI абсир

